

A black and white photograph of a man in a dark suit and light shirt, seen from the back and side, looking out over a city skyline. The skyline features several tall, modern skyscrapers under a clear sky. The man is standing on a rooftop or a high vantage point, with a railing visible in the foreground.

Εμπορικός Πόλεμος ή Αναδιανομή του Πλούτου;

και ένα γράμμα από την Κίνα

Wildcart

Πρόλογος

Το κείμενο “Εμπορικός Πόλεμος ή Αναδιανομή πλούτου;” και το γράμμα “Κέρδισε η Κίνα χρόνο για τη Δύση;” μεταφράστηκαν προκειμένου να υπάρξει μία πιο συνολική κατανόηση και εμβάθυνση όσον αφορά την κατάσταση που επικρατεί στην Κίνα με αφορμή την επιδημία του Covid-19 και τις αλλαγές που η διαχείριση αυτής επιφέρει. Αυτή η ανάγκη προέκυψε μετά την πρόσφατη δημοσίευση του κείμενου των Chuang “Κοινωνική Μόλυνση: Μικροβιολογικός ταξικός πόλεμος στην Κίνα” που μεταφράσαμε ως φίλες και φίλοι της συνάντησης από Αθήνα και Θεσσαλονίκη.

Όσον αφορά το κείμενο “Εμπορικός Πόλεμος ή Αναδιανομή πλούτου;” δημοσιεύτηκε στο chuangcn.org στις 20 Δεκεμβρίου 2019 και αποτελεί το τρίτο από μία σειρά κείμενων που γράφτηκαν από το γερμανικό περιοδικό Wild Cat που διερευνούν τις τρέχουσες τάσεις και τους αγώνες στην Κίνα από το 2018 και μετά. Κάποιες από τις αρετές αυτού του κείμενου βρίσκονται κατά τη γνώμη μας, στο γεγονός ότι υπάρχει μία απόπειρα απομυστικοποίησης της τρέχουσας μορφής που παίρνει ο εμπορικός πόλεμος μεταξύ Η.Π.Α και Κίνας, ως ζητήματος που προκύπτει μέσα από την γενικότερη κρίση υπερσυσώρευσης. Δεν είναι οπότε απλά οι δασμοί των Ηνωμένων Πολιτειών που πιέζουν και απειλούν την Κίνα, αλλά η λήξη του αναπτυξιακού της μοντέλου και αυξανόμενες προσδοκίες του προλεταριάτου στο εσωτερικό της. Μέσα λοιπόν από μία σύντομη περιοδολόγηση των εσωτερικών διαδικασιών της κινέζικης κοινωνίας, μας δίνεται η ευκαιρία να κατανοήσουμε τόσο το πώς εξελίχθηκε το κινεζικό κράτος όσο και γιατί ήταν αναγκασμένο σε εκείνη τη συγκυρία να στραφεί προς τον εμπορικό πόλεμο και την γεωγραφική επέκταση στις αγορές, προκειμένου να μην οδηγηθεί σε μία αναδιανομή του πλούτου στο εσωτερικό του.

Όσον αφορά το κείμενο “Κέρδισε η Κίνα χρόνο για τη Δύση;” αποτελεί ένα γράμμα που γράφτηκε στα γερμανικά από έναν σύντροφο που ζει στην Κίνα και δημοσιεύτηκε στο site των *Wildcat* με τον τίτλο “Zuruf aus China: Kaufte China dem Westen Zeit?”. Στη συνέχεια αναρτήθηκε μεταφρασμένο στα αγγλικά από τους *Angry Workers of the World* με τον τίτλο “The Corona Crisis: A Letter from a Comrade in China – Did China Buy Time for the West?” από όπου και το μεταφράσαμε. Στο γράμμα αυτό ο σύντροφος *Gustav*, ως ένα άνθρωπος που ζει στην Κίνα, προσπαθεί να αντικρούσει τις προσπάθειες εξιδανίκευσης του Κινέζικου παραδείγματος σε σχέση με την επιδημία Covid-19, έτσι όπως αυτές προκύπτουν τόσο από τις αφηγήσεις του Κινέζικου κράτους όσο και από δυτικές αφηγήσεις. Αναδεικνύει έτσι με τον τρόπο του τα αυταρχικά και συχνά αναποτελεσματικά μέτρα του κινέζικου κράτους που συχνά λειτουργούσαν με αποκλειστικό γνώμονα την επιβολή του φόβου. Τέλος αναφέρεται στην επέκταση του εμπορικού πολέμου με αφορμή την επιδημία αλλά και στο αβέβαιο μέλλον που δείχνουν ότι θα έρθουν μέσα από την οικονομική ύφεση που έρχεται.

Φίλοι και φίλες της συνάντησης
από Αθήνα και Θεσσαλονίκη
3.4.2020

Εμπορικός Πόλεμος ή Αναδιανομή πλούτου;

Εμπορικός Πόλεμος ή Αναδιανομή πλούτου; (Wildcat για την Κίνα στα τέλη του 2019)¹

Δημοσιεύτηκε στο chuangcn.org στις 20 Δεκεμβρίου 2019

Τα τελευταία περίπου δύο χρόνια, εργάζομαι σε μια εταιρεία πληροφορικής στην ηπειρωτική Κίνα. Αρχικά μετακόμισα από την Ευρώπη στην Κίνα με την ελπίδα να κατανοήσω καλύτερα τις ιστορικές αλλαγές σε εγχώριο επίπεδο, αλλά και στο επίπεδο της παγκόσμιας οικονομίας, από τότε που η Κίνα προσχώρησε στον ΠΟΕ σχεδόν πριν από δύο δεκαετίες. Ως ξένος εδώ, συχνά με ρωτάνε: Ποια είναι η καλύτερη, η Κίνα ή η Δύση; Εκτός από τη χαβαλετζδική απάντηση ότι «η Δύση» δεν είναι αυτό που προσποιείται ότι είναι, δεν θεωρώ ότι αυτό το ερώτημα είναι εύκολο να απαντηθεί. Εν ολίγοις, δεν έχω πολύ θετική γνώμη για κανένα από τα δύο μέρη. Όπου κι αν πάω, οι συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των περισσότερων ανθρώπων είναι άσκοπα σκληρές και ανθυγιεινές· επίσης, η κοινωνική οργάνωση και η πολιτική δεν εξυπηρετούν τις ανάγκες του πληθυσμού, αλλά τον έλεγχο και την εκμετάλλευση των πολλών. Αν και δεν είμαι ούτε ακαδημαϊκός ούτε θεωρητικός, προκειμένου να αφομοιώσω τη δική μου εμπειρία από διαφορετικά μέρη, συχνά προσπαθώ να επικοινωνήσω με θεωρητικές έννοιες για να αντιληφθώ την ομοιότητα που κρύβεται κάτω από τις διαφορετικές πολιτιστικές και πολιτικές επικαλύψεις.

Κοιτάζοντας με βάση τη δική μου καθημερινή εμπειρία και την οπτική μου πάνω στην κοινωνία και τα πολιτικά ζητήματα, είμαι φυσικά πολύ ανήσυχος με τον συνεχιζόμενο εμπορικό πόλεμο μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας· μια εξέλιξη που μοιάζει με αυξανόμενη εχθρότητα μεταξύ «Ανατολής» και «Δύσης». Γι' αυτό νιώθω την ανάγκη να σπάσω το κεφάλι μου για να κατανοήσω αυτές τις εξελίξεις. Σκάλισα διάφορα άρθρα, βιβλία και στατιστικά στοιχεία και έμπλεξα τους φίλους μου σε πολλές συζητήσεις. Το αποτέλεσμα είναι ένα έργο σε εξέλιξη, το οποίο θέλω να μοιραστώ με ένα ευρύτερο κοινό για την προώθηση της συζήτησης. Με λίγα λόγια, πιστεύω ότι πρέπει να αναπτύξουμε μια διεθνιστική προοπτική πάνω στον εμπορικό πόλεμο – μαζί με τον προστατευτισμό και τον εθνικισμό που τον ενορχηστρώνει. Νομίζω ότι μπορούμε να το επιτύχουμε αυτό, όταν αντιστρέψουμε την κοινή αντίληψη για τον εμπορικό πόλεμο και την οικονομική

¹ Παρακάτω ακολουθεί μια αναθεωρημένη και διευρυμένη εκδοχή του «*Umverteilung oder Handelskrieg?*» από το τεύχος 104 (Χειμώνας 2019/2020) του γερμανικού περιοδικού *Wildcat* – τρίτο μέρος μιας σειράς κειμένων πάνω στις τρέχουσες τάσεις και τους αγώνες στην Κίνα από το 2018 και μετά. (Η αγγλική εκδοχή του δεύτερου μέρους έχει δημοσιευτεί εδώ με τον τίτλο «*Winter is Coming*»). Σε αυτό το τρίτο μέρος η ανάλυση προχωράει πιο βαθιά όσον αφορά τον εμπορικό πόλεμο ειδικότερα και το υπόβαθρό του τις τελευταίες δύο δεκαετίες, υποστηρίζοντας ότι το προηγούμενο μοντέλο ανάπτυξης έχει φτάσει στο τέλος του χωρίς καμία σαφή εναλλακτική λύση. Αν και συμφωνούμε σε γενικές γραμμές με την κεντρική ιδέα αυτού του μέρους, ελπίζουμε να αποσαφηνίσουμε τη θέση μας σε σχέση με ορισμένα από τα σημεία που θέτει σε επόμενες αναρτήσεις στο blog μας και σε μελλοντικά τεύχη του περιοδικού. Το αρχικό κείμενο μπορεί να βρεθεί εδώ: https://www.wildcat-www.de/wildcat/104/w104_inhalt.html.

επιβράδυνση στην ηπειρωτική Κίνα: δεν είναι οι δασμοί που προκάλεσαν την επιβράδυνση, αλλά η επιβράδυνση και η λήξη του αναπτυξιακού μοντέλου της Κίνας που ώθησαν την κυβέρνηση να υιοθετήσει πιο δυναμική, κατασταλτική και εθνικιστική προσέγγιση. Αυτό που ασκεί τη μεγαλύτερη πίεση στην κυβέρνηση του Πεκίνο δεν είναι οι δασμοί του Τραμπ και των ΗΠΑ, αλλά οι αυξανόμενες προσδοκίες του εργαζόμενου πληθυσμού. Η υποκείμενη βασική αιτία είναι η επιδείνωση της κρίσης υπερσυσώρευσης, την οποία υφίστανται από κοινού οι ΗΠΑ, η Κίνα και πολλές άλλες χώρες.

Τον Ιανουάριο του 2018, η κυβέρνηση των ΗΠΑ επέβαλε τους πρώτους φόρους² σε μια σειρά κινέζικων εισαγόμενων αγαθών, συμπεριλαμβανομένων των πλυντηρίων ρούχων και των ηλιακών συλλεκτών, οι οποίοι εξελίχθηκαν σε εκδικητική κλιμάκωση των δασμών μεταξύ Ουάσινγκτον και Πεκίνο, με παροδικές «εκεχειρίες» για διαπραγματεύσεις. Ο δασμολογικός πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας, εντούτοις, ενέχει όχι μόνο εντάσεις – οι οποίες κλιμακώνονται παίρνοντας τη μορφή συγκρούσεων πάνω σε ζητήματα τεχνολογίας, αστυνομικών ερευνών σε κινέζους επιστημόνες³ που εργάζονται για αμερικάνικα ερευνητικά κέντρα και ακόμα πιο εξονυχιστικών ελέγχων σε κινέζους που έχουν μεταναστεύσει στις ΗΠΑ – αλλά έχει συμπεριλάβει ακόμη και τις σφαίρες του πολιτισμού και του αθλητισμού. Αυτή τη στιγμή, υπάρχει επίσης ένας εκκολαπτόμενος νομισματικός πόλεμος (στον οποίο η ΕΚΤ διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο, με τα αρνητικά επιτόκια να πιέζουν προς τα κάτω το ευρώ). Η υποτίμηση του RMB (γουάν) κατά 10 τοις εκατό, από το ξέσπασμα του εμπορικού πολέμου και μετά, αποτελεί επίθεση στους πραγματικούς μισθούς των κινεζικών εργατών, και άμεση μεταφορά εισοδήματος από τους κινέζους καταναλωτές στην εξαγωγική βιομηχανία· οι καταναλωτές βλέπουν την αγοραστική τους δύναμη να μειώνεται, και τις εξαγωγικές επιχειρήσεις να αυξάνουν τις πωλήσεις τους μέσω της μείωσης των τιμών.

Στην παγκόσμια κρίση του 2008/9, η «Chimerica», δηλαδή η συμβιωτική σχέση μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ, τελείωσε: Η Κίνα πουύλαγε βιομηχανικά αγαθά στις ΗΠΑ και συσώρευε αμερικάνικα δολάρια, τα οποία στη συνέχεια επενδύονταν σε αμερικάνικα κυβερνητικά ομόλογα. Αυτή η συνθήκη στήριζε τα χαμηλά επιτόκια και την έκρηξη του real estate και επέτρεπε στους αμερικάνους καταναλωτές να αγοράζουν ακόμα περισσότερα κινέζικα αγαθά. Μετά την κρίση, ο Ομπάμα έβαλε ένα όριο σε αυτή τη σχέση ενθαρρύνοντας τις συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών όπως η Διατλαντική Εταιρική Σχέση Εμπορίου και Επενδύσεων (TTIP) με την Ευρώπη, και η Διατλαντική Εταιρική Σχέση (TPP) με τις παράκτιες χώρες του Ειρηνικού Ωκεανού, αμφότερες αποκλείοντας την Κίνα. Μετά την αποτυχία και των δύο εμπορικών συμφωνιών, ο Τραμπ επικεντρώνεται τώρα σε μια συγκρουσιακή αντιμετώπιση – καταφεύγοντας σε διμερείς διαπραγματεύσεις παρά σε μεγάλες, πολυμερείς εμπορικές συμφωνίες, καθώς και σε δασμούς – για να ασκήσει πίεση στην Κίνα (και σε κάποιο βαθμό στην Ευρώπη). Συγκρουόμενος με την Κίνα, και φορτώνοντας τα ξένα αγαθά με δασμούς, ο Τραμπ προσπαθεί επίσης να πείσει το εκλογικό του σώμα στις αποβιομηχανοποιημένες κοινότητες και τις αγροτικές περιοχές των ΗΠΑ ότι θα μπορούσε να πετύχει καλύτερες συνθήκες ζωής για *αυτούς*.

Αλλά οι στόχοι της αμερικάνικης πολιτικής για την Κίνα δεν έχουν αλλάξει ριζικά υπό τον Τραμπ, και η στρατιωτική στρατηγική στον Ειρηνικό παραμένει ουσιαστικά η ίδια. Αν επιδίωξη αυτής της πολιτικής είναι η αποσύνδεση από την Κίνα και η αποτροπή της οικονομικής ανάπτυξης του αντίπαλου έθνους, ή αν πρόκειται για απαίτηση καλύτερης διανομής των κερδών από αυτή την ανάπτυξη, θα εξαρτηθεί από την πορεία της σύγκρουσης. Σε

² <https://www.washingtonpost.com/graphics/2018/business/trump-tariff-trade-war/>.

³ <https://www.nature.com/articles/d41586-019-01605-9>.

κάθε περίπτωση, η στρατηγική της παραμέλησης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) και της στήριξης στο εύρος της εγχώριας καταναλωτικής αγοράς, την οποία εφαρμόζει κάθε πλευρά στις διμερείς διαπραγματεύσεις, δεν είναι νέα: ακόμη και πριν τον Τραμπ – ειδικά μεταξύ 2000 και 2016 – οι διμερείς εμπορικές συμφωνίες είχαν τετραπλασιαστεί, ενώ ο ΠΟΕ κατέστη ουσιαστικά άχρηστος, σε σημαντικό βαθμό λόγω της μη συμμόρφωσης των ΗΠΑ. Ο προστατευτισμός του Τραμπ υποτίθεται ότι αποτελεί μέσο εξαναγκασμού υπέρ της βελτίωσης της πρόσβασης των ξένων εταιριών στην κινέζικη αγορά και υπέρ του ελεύθερου εμπορίου γενικά στην παγκόσμια οικονομία, αλλά μπορεί να καταλήξει να γίνει αιτία υιοθέτησης διαρκούς προστατευτισμού και συρρίκνωσης του παγκόσμιου εμπορίου.

Με την εισαγωγή δασμών και περιορισμών εις βάρος κινεζικών εταιριών, όπως η απαγόρευση στον τηλεπικοινωνιακό γίγαντα Huawei, οι ΗΠΑ ενεργούν ως επιτιθέμενος. Ωστόσο, μέχρι πέρυσι, η κινέζικη κυβέρνηση ήταν πάντα πρόθυμη να συμβιβαστεί, να υποχωρήσει ή να συγκρατηθεί και να δώσει υποσχέσεις. Τα κεντρικά ερωτήματα, τα οποία θέτω τον εαυτό μου και τα οποία θα με καθοδηγήσουν σε αυτό το άρθρο, είναι επομένως: Γιατί σταμάτησε να ενδίδει το Πεκίνο; Γιατί το Πεκίνο δεν απέφυγε την κλιμάκωση, ειδικά αυτή τη στιγμή;

Για να κατανοήσουμε αυτήν την αλλαγή στρατηγικής, πιστεύω ότι πρέπει να παρατηρήσουμε πιο προσεκτικά τις οικονομικές εξελίξεις και να εξετάσουμε ιδιαίτερα τον τρόπο, με τον οποίο καταβάλλονται οι μισθοί (και οι αυξήσεις των μισθών) στην Κίνα μέχρι σήμερα. Εξάλλου, η οικονομική και εμπορική πολιτική καθορίζονται ουσιαστικά από αυτή τη δυναμική. Οι κυβερνήσεις – είτε αυταρχικές είτε δημοκρατικές είτε οτιδήποτε άλλο – αντλούν τους πόρους και την εξουσία τους από το ποσό υπερεργασίας που μπορούν να φορολογήσουν ή να ιδιοποιηθούν με άλλο τρόπο. Η μαρξιστική έννοια της υπερεργασίας περιγράφει βασικά το ποσό εργασίας που πραγματοποιείται πέρα από την εργασία που είναι αναγκαία για την αυτοσυντήρηση. Μια καπιταλιστική εταιρία ιδιοποιείται αυτό το ποσό ως κέρδος, το κράτος χρησιμοποιεί τη φορολογία και άλλα μέσα για να πάρει το μερίδιό του από την υπερεργασία. Σε μια κρατικο-σοσιαλιστική χώρα με σημαντικό μερίδιο δημόσιων επιχειρήσεων και μέσων παραγωγής, η ιδιοποίηση υπερεργασίας μπορεί να μην αποκαλείται κέρδος, ενώ η κυβέρνηση χρησιμοποιεί και άλλα μέσα πέρα από τους φόρους για να εξασφαλίσει το μερίδιό της. Ανεξάρτητα από ονόματα και τρόπους χρήσης, η δυνατότητα του κράτους να δαπανά για τον στρατό, την κοινωνική πρόνοια, την έρευνα κλπ. προέρχεται και περιορίζεται από την ιδιοποίηση υπερεργασίας. Συνεπώς, όλα τα κράτη είναι υποχρεωμένα να αποσπούν το (περισσότερο ή λιγότερο βιώσιμο) ανώτατο όριο υπερεργασίας από τον δικό τους εργαζόμενο πληθυσμό ή τον εργαζόμενο πληθυσμό άλλων χωρών. Ορισμένες πολιτικές μπορούν να αποκλίνουν από αυτόν τον κανόνα, αλλά μόνο για ορισμένο χρονικό διάστημα και σε περιορισμένη κλίμακα. Οι πολιτικές δεν καθορίζονται άμεσα από την οικονομία, αλλά δεν μπορούν να αγνοούν την οικονομική πραγματικότητα για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Δεδομένου ότι αυτή η κατανόηση της λειτουργίας των κρατών και η σχέση μεταξύ πολιτικής και οικονομίας είναι κοινή για όλες τις μορφές κρατών, θεωρώ ότι είναι πολύ χρήσιμη όταν εξετάζουμε τα πράγματα – όχι μόνο – στην Κίνα.

Το Οικονομικό Μοντέλο της Κίνας: Επενδύσεις όχι Κατανάλωση

Το μοντέλο ανάπτυξης της Κίνας βασίζεται σε υψηλά ποσοστά επενδύσεων από το τέλος της μαοϊκής εποχής και μετά. Με τη «μεταρρύθμιση και το άνοιγμα» της οικονομίας, που ανακοινώθηκε επίσημα από τον Deng Xiaoping τον Δεκέμβριο του 1978, οι επενδύσεις

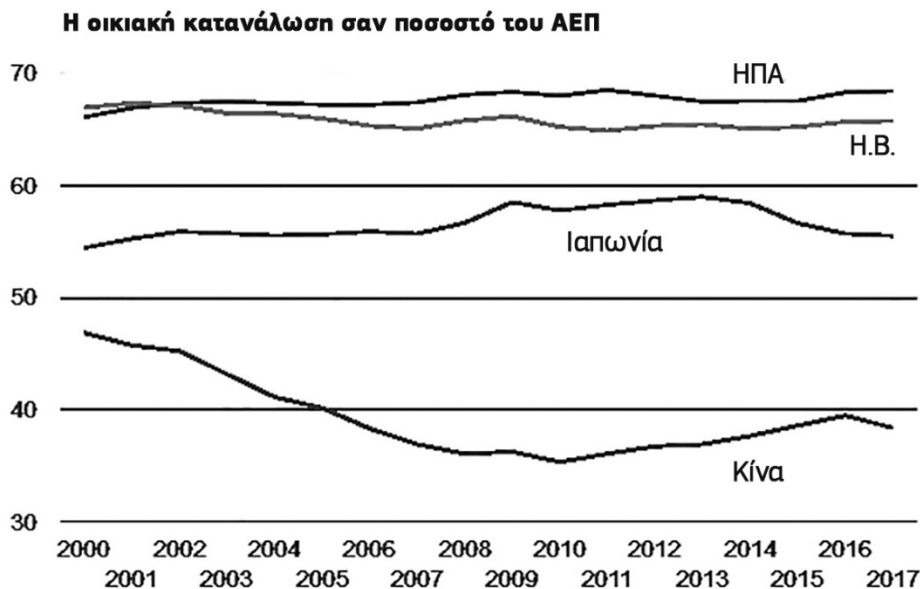
ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν δραματικά από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και μετά. Μετά την προσχώρηση της Κίνας στον ΠΟΕ το 2001, και το ταχέως αυξανόμενο πλεόνασμα εξαγωγών, μέχρι το 2008, οι επενδύσεις στην Κίνα ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν φτάνοντας σχεδόν το 45 τοις εκατό! Συγκριτικά, το μερίδιο των επενδύσεων στην Ινδία είναι περίπου 30 τοις εκατό, στη Γερμανία είναι περίπου 22 τοις εκατό. Ταυτόχρονα, το μερίδιο της ιδιωτικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ μειώθηκε. Το ΑΕΠ υπολογίζεται ως το άθροισμα της κατανάλωσης, των επενδύσεων και των εισαγωγών και εξαγωγών κεφαλαίου. Εάν τα πλεονάσματα εξαγωγών και τα υψηλά επίπεδα επενδύσεων εμφανίζονται ταυτόχρονα, το μερίδιο της κατανάλωσης πρέπει να είναι εξαιρετικά χαμηλό· και αυτό ισχύει πράγματι για την Κίνα. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980 το μερίδιο της ιδιωτικής κατανάλωσης ήταν λίγο πάνω από 50 τοις εκατό, αλλά στη δεκαετία του 1990 έπεσε κάτω από αυτό το επίπεδο. Από το έτος 2000 και μετά μειώθηκε ιδιαίτερα γρήγορα, φθάνοντας το 34 τοις εκατό το 2010, μετά την έναρξη της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Ένα τόσο χαμηλό ποσοστό κατανάλωσης θεωρείται από πολλούς αναλυτές ως ιστορικά μοναδικό⁴.

Το ακόλουθο διάγραμμα δείχνει ότι το μερίδιο της ιδιωτικής κατανάλωσης στην Ιαπωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ έχει παραμείνει περίπου το ίδιο τα τελευταία είκοσι χρόνια, ενώ η ιδιωτική κατανάλωση της Ινδίας κινήθηκε μεταξύ 57 και 60 τοις εκατό του ΑΕΠ· στην Κίνα ήταν ήδη πολύ χαμηλότερη από ό,τι σε αυτές τις οικονομίες το 2000 – και έκτοτε έχει μειωθεί ακόμη περισσότερο. (Το πώς οι άνθρωποι στην Ιαπωνία, τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν σε θέση να διατηρήσουν τα πρότυπα κατανάλωσης τους, ενώ αντιμετωπίζουν μείωση των πραγματικών μισθών είναι ένα άλλο ερώτημα: πολλαπλές θέσεις εργασίας, ιδιωτικό χρέος...)

Το υψηλό επίπεδο των επενδύσεων, ιδίως των κρατικών, χρηματοδοτήθηκε έτσι από το πολύ χαμηλό ποσοστό των μισθών στο συνολικό οικονομικό προϊόν. Κατά τη διάρκεια της άνθησης των εξαγωγών και των αυξανόμενων εξαγωγικών πλεονασμάτων, η κινέζικη κεντρική τράπεζα αγόραζε τα δολάρια που κέρδιζαν οι εγχώριοι εξαγωγείς με RMB. Αυτή η ταχέως διογκούμενη προσφορά χρήματος χρησιμοποιήθηκε για τη χρηματοδότηση των αυξανόμενων επενδύσεων. Κανονικά, η ταχέως διογκούμενη προσφορά χρήματος οδηγεί στην υποτίμηση του νομίσματος μιας χώρας. Αλλά χάρη στο υψηλό πλεόνασμα εξαγωγών, η κεντρική τράπεζα είχε πολλά περιθώρια και, αντιστρόφως, έπρεπε να αποδυναμώσει την ανατίμηση του RMB αυξάνοντας ταχέως την προσφορά χρήματος. Έτσι, η εκτύπωση χρήματος είχε δύο πλεονεκτήματα: χρηματοδότησε την επενδυτική έκρηξη και βοήθησε τις εξαγωγές μέσω χαμηλότερης αποτίμησης του RMB. Αυτό, φυσικά, πληρώθηκε από τους κινέζους εργαζόμενους, των οποίων το μερίδιο στον αυξανόμενο οικονομικό πλούτο συρρικνωνόταν σταθερά, ενώ τα ατομικά εισοδήματα και η ιδιωτική κατανάλωση αυξάνονταν σε απόλυτες τιμές από τη δεκαετία του 1980 και μετά. Για παράδειγμα, οι εργοστασιακοί μισθοί για τους μετανάστες εργαζόμενους αυξήθηκαν κατά περίπου 5 τοις εκατό ετησίως⁵ μεταξύ 2000 και 2009 – αλλά το ονομαστικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά σχεδόν 19 τοις εκατό, σχεδόν τέσσερις φορές πιο γρήγορα.

⁴ Δες για παράδειγμα Michael Pettis, *The Great Rebalancing*.

⁵ Για τους μισθούς των μεταναστών εργατών κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, δες http://people.anu.edu.au/xin.meng/Surplus_Labour_final2.pdf και people.anu.edu.au/xin.meng/wage-growth.pdf.

μέτρηση: επί τις εκατό

Πηγή: TheGlobalEconomy.com, The World Bank

Το κράτος έθεσε το πλαίσιο αυτής της γιγαντιαίας αναδιανομής κυρίως μέσω λήψης μέτρων σε τρεις τομείς: συμπίεση μισθών, υποχρεωτική αποταμίευση με χαμηλά επιτόκια και επιδοτήσεις.

- (1) Με τις απολύσεις στις κρατικές επιχειρήσεις, οι παροχές κοινωνικής πρόνοιας χάθηκαν, οι κοινωνικοί μισθοί μειώθηκαν και το βάρος της φροντίδας των ηλικιωμένων και της υγειονομικής περίθαλψης μετακυλήθηκε στους εργαζομένους. Οι μισθοί στα βιομηχανικά κέντρα συγκρατήθηκαν σε χαμηλά επίπεδα με την απορρόφηση της περίσσειας εργατικού δυναμικού που προερχόταν από τις ντόπιες μεταπολεμικές γενιές της μαοϊκής εποχής· διαδικασία γνωστή και ως «δημογραφικό μέρισμα». Το κόστος αναπαραγωγής αυτών των μεταναστών εργαζομένων μειώθηκε με το σύστημα *hukou* (καταγραφή νοικοκυριού), το οποίο αποκλείει τους κατοίκους της υπαίθρου από κοινωνικές παροχές όπως υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση ή στέγαση στα αστικά κέντρα όπου ζουν και εργάζονται· παρόλα αυτά, περίπου 50 εκατομμύρια παιδιά εργατών μεγαλώνουν όχι στις πόλεις όπου εργάζονται και ζουν οι γονείς τους, αλλά στη (φθηνότερη) ύπαιθρο με τους παππούδες και τις γιαγιάδες τους. Επιπλέον, τα ανεξάρτητα συνδικάτα, καθώς και άλλες οργανώσεις, έχουν απαγορευτεί από τη δεκαετία του 1950.
- (2) Ακόμη και κατά τη διάρκεια των ετών της άνθησης με διψήφιους ρυθμούς ανάπτυξης, τα επιτόκια (των αποταμιεύσεων) ήταν σημαντικά χαμηλότερα από τα ποσοστά ανάπτυξης και κέρδους. Οι μικροί επενδυτές, και ιδιαίτερα οι μισθωτοί – οι οποίοι πρέπει να αποταμιεύουν χρήματα για παροχές ασθένειας και γήρατος, για αγορά κατοικίας και για την εκπαίδευση των παιδιών (το ποσοστό αποταμίευσης στην Κίνα είναι 30 τοις εκατό, στη Γερμανία 10 τοις εκατό) – έχουν χάσει σημαντικά ποσά αποπληρώνοντας τους δανειολήπτες, δηλαδή τις εταιρίες και το κράτος.

- (3) Η παροχή σχετικά φθηνής γης και η ακόμη χαμηλότερη αποζημίωση των πρώην αγροτών αποτέλεσαν σημαντική μορφή επιδοτήσεων προς τις επιχειρήσεις, οι οποίες αγοράζουν φθηνή γη με σκοπό την ανάπτυξη. Τέλος, η ανοχή στην περιβαλλοντική υποβάθμιση και τη ρύπανση των προλεταριακών χώρων διαβίωσης αποτελεί επίσης μια μορφή κρατικής επιδότησης προς τις επιχειρήσεις.

Κρίση του 2008

Με την κατάρρευση των εξαγωγών, το μοντέλο ανάπτυξης εισήλθε στην πρώτη βαθιά κρίση του, καθώς οι επενδύσεις δεν μπορούσαν πλέον να χρηματοδοτηθούν με εξαγωγικά πλεονάσματα. Το αμερικάνικο μισό της Chimerica βρέθηκε πιο κοντά στην καρδιά της κρίσης. Στην αρχή φαινόταν ότι η Κίνα, αντιθέτως, είχε ακόμη πολλά περιθώρια ελιγμών σε αυτήν την κατάσταση: το 2009, ξεκίνησαν τεράστια προγράμματα υποδομών χρηματοδοτούμενων από το χρέος, τα οποία αντιπροσώπευαν όλα μαζί σχεδόν το ένα τρίτο του ΑΕΠ – ένα από τα μεγαλύτερα προγράμματα διάσωσης σε περίπτωση κρίσης, χωρίς το οποίο η παγκόσμια οικονομία δεν θα είχε βγει από την τρύπα τόσο γρήγορα. Μεταξύ 2009 και 2014, οι επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν, συνεπώς, ακόμη περισσότερο φτάνοντας το 48 τοις εκατό. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Κίνα χρησιμοποίησε περισσότερο μπετόν μέσα σε διάστημα τριών ετών από ό,τι οι ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του ολόκληρου του εικοστού αιώνα.

Το χαμηλότερο σημείο της ιδιωτικής κατανάλωσης ως ποσοστό του ΑΕΠ σημειώθηκε κατά το έτος 2010· έτος, κατά το οποίο ξέσπασε ένα μεγάλο κύμα απεργιών μετά από δύο χρόνια στασιμότητας των μισθών (ξεκινώντας από το εργοστάσιο κατασκευής κιβωτίων ταχυτήτων της Honda στο Guangdong). Οι απεργίες, η αυξανόμενη ζήτηση εργασίας από τον ανερχόμενο κατασκευαστικό κλάδο και οι υψηλότεροι κατώτατοι μισθοί είχαν ως συνέπεια την αύξηση του μεριδίου της ιδιωτικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ από περίπου 34 σε 39 τοις εκατό μεταξύ 2010 και 2015/2016. Οι αυξήσεις στους μισθούς που κέρδισαν οι μετανάστες εργάτες από το 2010 και μετά αντικατοπτρίστηκαν επίσης στην αναλογία των μισθών προς το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ. Μεταξύ 2011 και 2014, οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 9,5 τοις εκατό ετησίως ξεπερνώντας την αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 8,2⁶. Για την ευρύτερη περίοδο μεταξύ 2005 και 2016, η εικόνα έχει ως εξής: το ΑΕΠ σχεδόν πενταπλασιάστηκε, οι εργοστασιακοί μισθοί σχεδόν τριπλασιάστηκαν· το ΑΕΠ αυξήθηκε ετησίως κατά 15,5 τοις εκατό, ενώ οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 10,4 τοις εκατό⁷.

Αρχικά, τόσο τα αυξανόμενα κέρδη όσο και οι (βραδύτερα) αυξανόμενοι μισθοί πληρώθηκαν με εξαγωγικά πλεονάσματα. Μετά την κρίση του 2008/9, η αύξηση του χρέους συντήρησε αυτή τη συνθήκη. Το συνολικό χρέος αυξήθηκε από 158 σε 282 τοις εκατό του ΑΕΠ μεταξύ 2007 και 2014· έτσι, για κάθε ποσοστιαία μονάδα ανάπτυξης, το χρέος αυξήθηκε κατά περισσότερο από δύο ποσοστιαίες μονάδες. Αλλά ακριβώς κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης οι εργαζόμενοι ήταν σε θέση να αγωνιστούν για αυξήσεις μισθών πάνω από την αύξηση του ΑΕΠ. Ως εκ τούτου, η ανάπτυξη που χρηματοδοτείτο από το χρέος δεν ήταν δυνατόν να διατηρηθεί. Στο Guangdong, για παράδειγμα, μετά το κύμα απεργιών του 2010, επετράπη η διεξαγωγή ορισμένων πειραμάτων με εταιρικά σωματεία,

⁶ <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15151.pdf>.

⁷ Καθώς οι αυξήσεις στους μισθούς είναι ονομαστικές και μη προσαρμοσμένες στον πληθωρισμό, οφείλουμε επίσης να τις συγκρίνουμε με την ονομαστική αύξηση του ΑΕΠ. Για τη μεγέθυνση των μισθών, δες: <http://www.ftchinese.com/story/001071536/en>.

συνδικαλιστικές εκλογές σε επίπεδο εταιρίας και μισθολογικές διαπραγματεύσεις. Αλλά αυτό κράτησε μόνο για λίγα χρόνια. Από το 2015 όπου ξέσπασε η χρηματιστηριακή κρίση στην Κίνα και μετά, η κυβέρνηση αναμειγνύει διάφορες στρατηγικές μειώνοντας τα επίπεδα χρέους, συνεχίζοντας κάποια οικονομική ανάπτυξη με γνώμονα το χρέος σε συνδυασμό με καταστολή. Υιοθετεί μια όλο και πιο σκληρή στάση κατά των εργατικών ΜΚΟ και των διεκδικήσεων για αυξήσεις μισθών ή για καταβολή καθυστερούμενων μισθών.

Χρηματιστηριακή Κρίση 2015

Η απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα προωθήθηκε το 2013 με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων για τη συντήρηση της οικονομικής ανάπτυξης με γνώμονα τις επενδύσεις· ως αποτέλεσμα, υπήρξε μια σύντομη εκρηκτική αύξηση των ιδίων κεφαλαίων με κέρδη επί των τιμών άνω του 100 τοις εκατό. Αυτό κατέρρευσε το καλοκαίρι του 2015, προκαλώντας, μεταξύ άλλων, φυγή κεφαλαίων, και μείωση των συναλλαγματικών αποθεμάτων κατά περίπου 900 δισεκατομμύρια δολάρια. Από το 2016, η κινεζική κυβέρνηση έχει τερματίσει τις προσπάθειές για διεθνοποίηση του RMB και ενίσχυσε και πάλι τον έλεγχο της ροής κεφαλαίων.

Η χρηματιστηριακή κρίση του 2015 σηματοδοτεί μια δραματική καμπή, μετά την οποία η σχετική αύξηση της κατανάλωσης και των μισθών ως ποσοστό του ΑΕΠ σταματάει – παρά την κυβερνητική προπαγάνδα για το αντίθετο, καμία πραγματική εκ νέου εξισορρόπηση προς όφελος της εγχώριας καταναλωτικής αγοράς δεν έχει συμβεί από τότε! Η εκστρατεία κατά της διαφθοράς που ξεκίνησε από τον Χι ανάγκασε τους γραφειοκράτες του κόμματος να είναι πιο προσεκτικοί απέναντι στις επιχειρήσεις, και η μεγέθυνση των κρατικών επενδύσεων περιορίζεται. Η κυβέρνηση προσπαθεί να πουλήσει τις επιβραδυνόμενες επενδύσεις ως απομόχλευση· στην πραγματικότητα, το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ συνεχίζει να αυξάνεται, αν και πιο αργά.

Επιπλέον, το χρέος των «ιδιωτικών νοικοκυριών» επιταχύνεται. Αυξήθηκε από 39 σε 49 τοις εκατό του ΑΕΠ μεταξύ 2015 και 2017, και έφθασε το 55 τοις εκατό το καλοκαίρι του 2019. Αυτό φαίνεται χαμηλό σε σύγκριση με τις ΗΠΑ, όπου το ιδιωτικό χρέος ανέρχεται στο 76 τοις εκατό του ΑΕΠ. Εάν, εντούτοις, το ιδιωτικό χρέος συγκριθεί με το μέσο διαθέσιμο εισόδημα, μια πιο συναφής σύγκριση απ' ό,τι με το ΑΕΠ, το τρέχον χρέος των ιδιωτικών νοικοκυριών αποτελούν περίπου το 126 τοις εκατό του εισοδήματός τους (για τις ΗΠΑ αυτή η αναλογία είναι 98 τοις εκατό).

Από το φθινόπωρο του 2018, η επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης αντιμετωπίστηκε με την επέκταση των επενδύσεων σε υποδομές και την αύξηση των νέων δανείων. Το συνολικό επίπεδο χρέους είναι μεταξύ 300 και 315 τοις εκατό του ΑΕΠ, ανάλογα με το πώς το υπολογίζει κανείς, και η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών αναμένει αύξηση επτά έως οκτώ ποσοστιαίων μονάδων το 2019⁸.

Παρά το γεγονός ότι η (κυρίως ιδιωτική) εταιρική αφερεγγυότητα είναι σε άνοδο, τα περισσότερα δάνεια ανατροφοδοτούνται όταν ωριμάζουν. Όλα αυτά συμβαίνουν στο πλαίσιο ενός ετοιμόρροπου τραπεζικού συστήματος. Κατά τη διάρκεια της αναδιάρθρωσης των επισφαλών δανείων, δημοσιοποιήθηκαν ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες. Μόνο το 2018 οι κινεζικές τράπεζες για παράδειγμα πούλησαν περισσότερα επισφαλή δάνεια από ό,τι είχαν ήδη καταγράψει στα βιβλία τους στο παρελθόν! Κανείς δεν γνωρίζει την έκταση των επισφαλών δανείων που εξακολουθούν να κρύβονται στα βιβλία των τραπεζών.

⁸ Victor Shih, China's Credit Conundrum, New Left Review, τεύχος 115, Ιαν.Φεβ. 2019.

Η κατάσταση σήμερα

Οι στατιστικές για την οικονομική ανάπτυξη της Κίνας φαίνονται ακριβέστερες από ό,τι είναι. Υπάρχουν προφανείς αντιφάσεις, οι οποίες είναι άκρως πολιτικές και, συνεπώς, λιγότερο αξιόπιστες· ωστόσο, δείχνουν σαφώς ότι το απόλυτο και ιδιαίτερα το σχετικό μερίδιο κατανάλωσης στην Κίνα εξακολουθεί να είναι πολύ χαμηλό και ότι παραμένει στάσιμο εδώ και χρόνια – παρ' όλη την προπαγανδιστική συζήτηση περί ενίσχυσης της εγχώριας αγοράς.

Σε αυτό το μέρος του κειμένου, θα ήθελα να συζητήσω μια σειρά κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών θεμάτων που αφορούν την Κίνα, όπως η ιδιωτική κατανάλωση, οι δημόσιες επενδύσεις, οι εργασιακές σχέσεις, η στρατιωτικοποίηση και πολλά άλλα που αλλάζουν ή δεν αλλάζουν. Ορισμένες από αυτές τις εξελίξεις συνδέονται προφανώς με τον εμπορικό πόλεμο, όπως η βιομηχανική πολιτική και ο στρατός, άλλες όπως η αυταρχική διαχείριση και τα χαμηλά επίπεδα κατανάλωσης σχετίζονται έμμεσα με τον εμπορικό πόλεμο· αλλά επειδή θεωρώ τη λήξη του οικονομικού μοντέλου ανάπτυξης της Κίνας ως τη βασική αιτία της εξωτερικής και της στρατιωτικής πολιτικής της, οι εργασιακές σχέσεις βρίσκονται στο επίκεντρο αυτού που πιστεύω ότι πρέπει να εξετάσουμε.

* Το μερίδιο της κατανάλωσης λιμνάζει στο 39 τοις εκατό, περίπου 29 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ό,τι στις ΗΠΑ (68 τοις εκατό, σύμφωνα με την Ομοσπονδιακή Τράπεζα του Saint Louis). Σε απόλυτες τιμές, η ιδιωτική κατανάλωση στο τέλος του 2018 ήταν 19.853 RMB (ή περίπου 2.971 δολάρια) σε σύγκριση με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των 64.644 RMB (9.675 δολάρια). Συγκριτικά, στο τέλος του 2018 οι ΗΠΑ είχαν ΑΕΠ περίπου 57.170 δολάρια κατά κεφαλήν και ιδιωτική κατανάλωση 42.415 δολαρίων κατά κεφαλήν (δηλαδή μερίδιο 74 τοις εκατό, η απόκλιση από το προαναφερθέν 68 τοις εκατό οφείλεται σε διαφορετικές μεθόδους υπολογισμού). Ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Κίνας έχει φτάσει έτσι στο περίπου 17 τοις εκατό του αμερικάνικου, η ιδιωτική κατά κεφαλήν κατανάλωση αποτελεί μόνο το 7 τοις εκατό. Η Γερμανία χρηματοδοτεί επίσης τα εξαγωγικά πλεονάσματά της μέσω ενός σχετικά χαμηλού μεριδίου της ιδιωτικής κατανάλωσης επί του ΑΕΠ, το οποίο μειώθηκε από 58 σε 52 τοις εκατό μεταξύ 2007 και 2018⁹.

Μετά από μια μικρή άμβλυνση της ανισότητας στην Κίνα μετά την κρίση, αυτή έχει ενταθεί και πάλι τα τελευταία χρόνια. Ο δείκτης Gini έφτασε το 0,5 το 2018, στο ίδιο επίπεδο με τη Βραζιλία και την Κολομβία¹⁰. Η αυξανόμενη ανισότητα ασκεί και πάλι πίεση στην κατανάλωση, με τους πλούσιους να αγοράζουν επώνυμες τσάντες και ακριβά ρολόγια, ενώ η κατανάλωσή τους είναι σημαντικά μικρότερη από το εισόδημά τους μετρημένη σε ποσοστιαίες τιμές.

* Μεταξύ 1999 και 2012, οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Κίνα μειώθηκαν σε σχέση με το ΑΕΠ από πάνω από 3 τοις εκατό σε περίπου 1,5 τοις εκατό σήμερα· δεν διαδραματίζουν πλέον τον ίδιο ρόλο όπως πριν από δέκα χρόνια.

Η σημασία των εξαγωγών έχει επίσης μειωθεί σημαντικά. Πριν από την παγκόσμια κρίση κορυφώθηκαν στο 31 τοις εκατό του ΑΕΠ, και έκτοτε μειώνονται. Οι εξαγωγές δεν έχουν αυξηθεί σχεδόν καθόλου από το 2014 και μετά, ακόμη και σε απόλυτες τιμές. Στο τέλος του 2017 αντιπροσώπευαν μόλις το 19 τοις εκατό του ΑΕΠ. Το μερίδιο των εισαγωγών στο ΑΕΠ εξελίχθηκε με παρόμοιο τρόπο, αλλά χαρακτηρίστηκε από ισχυρότερα скаμπανεβάσματα ως αποτέλεσμα της καθίζησης της ανάπτυξης τη διετία 2015/2016 και

⁹ <https://www.theglobaleconomy.com>.

¹⁰ <https://blogs.imf.org/2018/09/20/chart-of-the-week-inequality-in-china/>.

το 2019· το 2017 ήταν 18 τοις εκατό. Στην Κίνα, οι εισαγωγές και οι εξαγωγές σε σχέση με το ΑΕΠ είναι έτσι περίπου στο ίδιο επίπεδο με την Ινδία – εξαγωγές 19 τοις εκατό και εισαγωγές 22 τοις εκατό. Η Γερμανία, η οποία είναι εξαιρετικά προσανατολισμένη στις εξαγωγές, καταγράφει 47 τοις εκατό (εξαγωγές) και 40 τοις εκατό (εισαγωγές) σε σχέση με το ΑΕΠ, ενώ η Γαλλία σκεται στο 31 τοις εκατό και 32 τοις εκατό αντίστοιχα· και οι ΗΠΑ στο 12 τοις εκατό και 15 τοις εκατό αντίστοιχα. Το πλεόνασμα εξωτερικού εμπορίου της Κίνας μειώθηκε στο 0,4 τοις εκατό του ΑΕΠ το 2018 και εκτιμάται ότι θα γίνει αρνητικό τα επόμενα χρόνια.

* Τα κυβερνητικά προγράμματα δημιουργίας υποδομών γίνονται όλο και πιο αναποτελεσματικά. Για να αναφέρουμε μόνο ένα παράδειγμα μεταξύ πολλών: το ποσοστό χρήσης των μετρό της Κίνας (επιβάτης ανά χιλιόμετρο) είναι μόνο τα δύο τρίτα του διεθνούς μέσου όρου. Δεδομένου ότι το δίκτυο του μετρό στις μητροπόλεις λειτουργεί πολλές φορές πάνω από τα όριά του – η αναμονή στην ουρά για μισή ώρα κατά τη διάρκεια της ώρας αιχμής δεν είναι ασυνήθιστη – αυτό σημαίνει ότι πολλές νεότευκτες γραμμές του μετρό σε άλλες πόλεις έχουν ένα εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό χρήσης. Αυτό δεν οφείλεται στην έλλειψη επιβατών, αλλά στο γεγονός ότι η κατασκευή του μετρό είναι προσανατολισμένη προς τα συμφέροντα των επενδυτών και του κατασκευαστικού τομέα.

* Οι επενδύσεις κατανέμονται πολύ άνισα σε περιφερειακό επίπεδο. Ενώ πολλές οικονομικά καθυστερημένες επαρχίες ήταν σε θέση να καλύψουν τη διαφορά με υψηλότερους δείκτες ανάπτυξης για κάποιο χρονικό διάστημα, η ανάπτυξή τους κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών μπορεί στην καλύτερη περίπτωση να συμβαδίσει με αυτή των παράκτιων επαρχιών, αλλά δεν μπορεί να ελπίζει σε επιτάχυνση με στόχο τη γεφύρωση του χάσματος. Στο μέλλον, πιθανότατα θα υπολείπονται περαιτέρω των μεγάλων βιομηχανικών κέντρων και θα γίνουν ακόμη πιο εξαρτημένες¹¹. Λόγω των αμερικανικών δασμών, η μετεγκατάσταση των παραγωγικών εγκαταστάσεων από τις ακριβότερες παράκτιες περιοχές στο εσωτερικό της χώρας έχει καταστεί ακόμη λιγότερο ελκυστική.

Οι κυβερνήσεις πολλών φτωχών επαρχιών είναι ιδιαίτερα χρεωμένες, καθώς η αναλογία χρέους προς επαρχιακό ΑΕΠ υπερβαίνει τον εθνικό μέσο όρο του 60 τοις εκατό: Qinghai (80 τοις εκατό), Gansu (85 τοις εκατό), Yunnan (115 τοις εκατό), Guizhou (170 τοις εκατό)¹².

Πέρυσι, δόθηκαν στη δημοσιότητα τα σχέδια πλάνα για την ανάδειξη τριών σημαντικών περιφερειών: της περιφέρειας γύρω από τη Σαγκάη· της ευρύτερης περιφέρειας που συνδέει το Χονγκ-Κονγκ, τη Shenzhen, τη Guangzhou και το Μακάο· και της περιφέρειας του Πεκίνο μαζί με την επαρχία Hebei και τη γειτονική πόλη Tianjin που το περιβάλλουν. Οι τιμές των κατοικιών σε αυτές τις περιοχές αυξήθηκαν και πάλι αμέσως. Αυτό παρατείνει την αναδιανομή υπέρ των ιδιοκτητών ακίνητης περιουσίας στις ήδη αναπτυγμένες μητροπόλεις. Οι μετανάστες εργαζόμενοι συχνά δεν επιστρέφουν στα χωριά τους, αλλά στην αναπτυσσόμενη πόλη κοντά στα πρώην χωριά τους. Εκεί, τα καταναλωτικά αγαθά για τις καθημερινές ανάγκες είναι ελάχιστα φθηνότερα από ό,τι στις μητροπόλεις, αλλά οι μισθοί είναι χαμηλότεροι και τα σχολεία χειρότερα. Με τη μείωση των επενδύσεων σε υποδομές, θα καταστεί δυσκολότερη η εύρεση εργασίας εκεί στο μέλλον.

¹¹ Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-china-economy-revenues/chinas-tax-cuts-hit-local-government-coffers-may-undermine-stimulus-idUSKCN1UR3MT>.

¹² Tom Hancock, *China's regions hit by infrastructure spending downturn*, Financial Times, <https://www.ft.com/content/1eb6d9ac-be6e-11e9-b350-db00d509634e>.

Η αυταρχική διαχείριση δεν βελτιώνεται. Στις αρχές του 2019, άρχισε να συζητιέται διαδικτυακά το λεγόμενο «σύστημα εργασίας 996», το οποίο είναι ευρέως διαδεδομένο στις κινεζικές εταιρίες τεχνολογίας. 996 σημαίνει εργασία από τις 9 π.μ. έως τις 9 μ.μ. 6 ημέρες την εβδομάδα. Όχι μόνο στα εργοστάσια, αλλά και στα γραφεία, οι διευρυμένες υπερωρίες είναι πολύ συχνές. Στις εταιρίες λογισμικού, το σύστημα 996 αναπτύχθηκε γύρω στο 2014, όταν η ζήτηση για προγραμματιστές υπερέβη την προσφορά και οι εταιρίες ήταν πρόθυμες να πληρώσουν υψηλούς μισθούς για πολλές ώρες εργασίας· και προσέφερε καλές ευκαιρίες σταδιοδρομίας. Με την έντονη απόσυρση των επιχειρηματικών κεφαλαίων το 2018, πολλές εταιρίες λογισμικού άρχισαν να απολύουν προσωπικό. Οι υπερωρίες παρέμειναν, αλλά οι μισθοί δεν αυξήθηκαν ανάλογα, και οι ευκαιρίες για ανέλιξη μειώθηκαν. Αυτός ήταν ίσως ένας από τους λόγους, για τους οποίους η μεσαία τάξη εξέφρασε ξαφνικά δυσaráεσκεια για τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας¹³. Παρά τις ζωνρές και γλαφυρές online συζητήσεις, λίγα άλλαξαν στην πράξη. Η Huawei και η Alibaba είναι δυο από τις πιο γνωστές εταιρίες που εφαρμόζουν το σύστημα 996 ή το υπερασπίζονται στον δημόσιο διάλογο. Σε μια σειρά από εντυπωσιακά παραδείγματα, τα ίδια τα αφεντικά της τεχνολογίας – που θέλουν να διασφαλίσουν τα μελλοντικά κέρδη τους με Τεχνητή Νοημοσύνη, αυτόνομα αυτοκίνητα και τσιπ υπολογιστών, όπως ο δισηκατομμυριούχος Jack Ma, πρώην επικεφαλής της Alibaba – βρίσκονται μεταξύ των πιο σφοδρών υπέρμαχων των μαζικών απλήρωτων υπερωριών και της εξαήμερης εβδομάδας εργασίας. Στην περίπτωση του αφεντικού της Huawei Ren Zhengfei, ο οποίος ήταν στο στρατό για δέκα χρόνια, όλα συγκλίνουν αποκτώντας νόημα, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος 996 για τις υπερωρίες.

Το «996» δείχνει πως τα κινεζικά αφεντικά σκοπεύουν να εφαρμόσουν στην παραγωγή λογισμικού το ίδιο management που χρησιμοποιείται στα κινεζικά εργοστάσια. Ενώ οι μισθοί στον τομέα της τεχνολογίας είναι υψηλότεροι, βασίζονται σε φθηνά κίνητρα όπως η δωρεάν πίτσα, ενώ οι εργαζόμενοι παραμένουν στο γραφείο μέχρι τις 21:30. Ο στόχος της επίτευξης απόλυτης υπεραξίας με την πρόσληψη νέων εργαζομένων και την επιμήκυνση της εργάσιμης ημέρας παραμένει ο ίδιος, αν και, κατά συνέπεια, δεν είναι σε θέση να αποζημιώσουν τους εργαζόμενους με αυξήσεις μισθών προσαρμοσμένων στην αύξηση της παραγωγικότητας. Η διαχείριση τέτοιων εταιριών είναι αυταρχική, ή στην καλύτερη περίπτωση πατερναλιστική. Σε αντίθεση με την προπαγάνδα της επιχείρησης περί έμφασης στους από-κάτω, ή περί οριζόντιας λήψης αποφάσεων στις «προοδευτικές» εταιρίες τεχνολογίας, οι αποφάσεις λαμβάνονται στην κορυφή και ακολουθούνται από τους κάτω· και εκείνοι που βρίσκονται κάτω θεωρούνται άπειροι και ασήμαντοι. Όπως και άλλοι εργαζόμενοι, έτσι και οι προγραμματιστές αλλάζουν συχνά θέσεις εργασίας προκειμένου να βελτιώσουν λίγο-λίγο τους μισθούς τους. Ωστόσο, οι απολύσεις στον κλάδο καθιστούν αυτή τη στρατηγική όλο και πιο δύσκολη. Με βάση τη δική μου εμπειρία, δεν χρειάζεται να πιστεύουμε στην ψευδαίσθηση των επίπεδων ιεραρχιών για να δούμε την αναποτελεσματικότητα των πραγματικά υφιστάμενων συνθηκών διαχείρισης στην παραγωγή λογισμικού. Στον προγραμματισμό, όπου η γνώση του πηγαίου κώδικα ενός έργου και η εσωτερική επικοινωνία του έργου είναι πολύ σημαντικές, τα πρότζεκτ δεν πηγαίνουν πολύ μακριά όταν η εναλλαγή προσωπικού είναι υψηλή· ούτε σημειώνεται μεγάλη πρόοδος όταν οι διευθυντές κάνουν όλες τις συζητήσεις και παίρνουν τις αποφάσεις σε συνεδριάσεις, ενώ δεν επεξεργάζονται τον κώδικα οι ίδιοι. Αυτό αποτελεί κοινότυπο πρόβλημα και για τη βιομηχανία λογισμικού άλλων χωρών· και η νέα, αποκαλούμενη ευέλικτη, μορφή διαχείρισης εισήχθη για να εμπλέξει τους προγραμματιστές σε

¹³ <https://madeinchinajournal.com/2019/06/18/the-996-icu-movement-in-china-changing-employment-relations-and-labour-agency-in-the-tech-industry/>.

ολόκληρη διαδικασία εξέλιξης του πρότζεκτ. Ακόμα κι αν καραμέλες όπως «ευκίνητος» είναι διαδεδομένες στην κινέζικη βιομηχανία τεχνολογίας πληροφοριών, πρόκειται συχνά μόνο για το μοντέρνο όνομα μιας απaráλλακτης αυταρχικής διαχείρισης, όπως φαίνεται από τη συζήτηση για το 996. Οι υπερωρίες συνήθως προκύπτουν από την κακή διαχείριση του έργου, αλλά όταν εκείνοι που εργάζονται περισσότερο δεν έχουν άλλη επιλογή από το να θυσιάσουν τον ελεύθερο χρόνο τους και αποθαρρύνονται από το να δώσουν feedback, λίγα πράγματα θα βελτιωθούν. Επί του παρόντος, ωστόσο, το κόστος μιας τέτοιας αναποτελεσματικής οργάνωσης της εργασίας μπορεί ακόμη να απορροφηθεί από τα επιχειρηματικά κεφάλαια, τη μεγάλη κινέζικη αγορά και τους χαμηλούς μισθούς σε άλλους τομείς. Η συζήτηση για το 996 δείχνει έτσι πόσο λίγο είναι πρόθυμα τα αφεντικά να απομακρυνθούν από τις αυταρχικές εργασιακές σχέσεις, ακόμη και όταν αναδύονται νέες βιομηχανίες.

Από το πλεόνασμα εργατικού δυναμικού στις ελλείψεις εργατικού δυναμικού

Η μέση ηλικία των μεταναστών εργατών αυξήθηκε από 34 σε 40 έτη μεταξύ 2008 και 2018, και οι άνω των 50 ετών αποτελούν πλέον σχεδόν το ένα τέταρτο όλων εκείνων που χαρακτηρίζονται ως μετανάστες εργάτες. Η εμπειρία στην αντιμετώπιση των καθυστερούμενων μισθών ή των αφεντικών που προσπαθούν να εξαπατήσουν τους εργάτες τους αυξάνεται επίσης με την ηλικία. Όσον αφορά την αύξηση των μισθών, υπάρχουν σαφείς διαφορές μεταξύ μεταποίησης και εφοδιαστικής αλυσίδας από τη μια (όπου οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 6,8 τοις εκατό σε περίπου 4345 RMB το 2018), και υπηρεσιών και ξενοδοχειακού τομέα από την άλλη (όπου οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 4,3 τοις εκατό σε λίγο περισσότερο από 3.000 RMB το ίδιο έτος)¹⁴. Οι μέσοι μισθοί των υπαλλήλων και των ειδικευμένων εργατών αυξάνονταν κατά περίπου 7 τοις εκατό έως το 2018¹⁵.

Όλο και λιγότεροι νέοι είναι πρόθυμοι να εργαστούν σε εργοστάσια, και οι μισθοί στη μεταποίηση έχουν, ακολούθως, γίνει ψηλότεροι από ό,τι στον τομέα των υπηρεσιών. Κάθε χρόνο, περισσότεροι από 8 εκατομμύρια πτυχιούχοι πανεπιστημίου εισέρχονται στην αγορά εργασίας. Έχουν επενδύσει πολλά χρήματα και προσπάθεια στην εκπαίδευσή τους, και έχουν αντίστοιχα υψηλές προσδοκίες για τις θέσεις εργασίας, όπως και προσδοκία για σταθερές μισθολογικές αυξήσεις τις επόμενες δεκαετίες. Τα τελευταία χρόνια, η ραγδαία ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου και των διαδικτυακών υπηρεσιών, όπως οι παραδόσεις τροφίμων, τα ταξί κ.λπ., έχει χρησιμεύσει ως προσωρινό αντίδοτο στα προβλήματα της αγοράς εργασίας δημιουργώντας νέες θέσεις για εργάτες στον τομέα των υπηρεσιών, οι οποίες επιδοτούνται από νέα επιχειρηματικά κεφάλαια. Αλλά τώρα οι ρυθμοί ανάπτυξης κάνουν βουτιά και σε αυτόν τον τομέα.

Η μείωση του συνολικού αριθμού των εργατών έχει ήδη ξεκινήσει και θα επιταχυνθεί τα επόμενα χρόνια. Μεταξύ 1978 και 2010, ο πληθυσμός ηλικίας 15-64 ετών, που γενικά θεωρείται ως ο εργάσιμος πληθυσμός, αυξήθηκε κατά 80 τοις εκατό ή 1,8 τοις εκατό ετησίως, από 580 εκατομμύρια σε 1 δισεκατομμύριο εργάτες. Αλλά από το 2010 και μετά, οι αριθμοί έχουν μείνει στάσιμοι, και από το 2015 ο εργάσιμος πληθυσμός άρχισε ελαφρώς να συρρικνώνεται. Η συρρίκνωση επιταχύνεται σταδιακά. Μεταξύ 2015 και 2040, ο εργάσιμος πληθυσμός θα μειωθεί πολύ πάνω από 100 εκατομμύρια φτάνοντας τα 880 εκατομμύρια ανθρώπους. Μετά το 2040, θα μειώνεται κατά 1 τοις εκατό ετησίως. Για τις νεότερες ηλικιακές ομάδες, η μείωση είναι ιδιαίτερα έντονη. Οι νέοι ηλικίας 15-29 ετών θα μειωθούν κατά 75 εκατομμύρια, ή σχεδόν κατά ένα τέταρτο, και οι νέοι ηλικίας

¹⁴ China Labour Bulletin, <https://clb.org.hk/content/migrant-workers-and-their-children>.

¹⁵ South China Morning Post, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3008273/chinas-white-collar-workers-earned-less-first-quarter-2019>.

30-49 ετών κατά 100 εκατομμύρια, επίσης κατά ένα τέταρτο¹⁶. Εκτιμάται ότι το 2040 το ήμισυ του συνόλου των Κινέζων θα είναι άνω των 47 ετών και το 22 τοις εκατό θα είναι 65 ετών και άνω· ποσοστά που είναι συγκρίσιμα με αυτά της σημερινής Γερμανίας. Η επίσημη ηλικία συνταξιοδότησης για τις γυναίκες είναι 55 και για τους άνδρες 60, και η κυβέρνηση δεν έχει τολμήσει να τις αυξήσει μέχρι στιγμής. Παρά τη σημαντική κοινωνική πίεση στα νεαρά ζευγάρια να αποκτήσουν παιδιά, τα ποσοστά γεννήσεων είναι χαμηλά. Μεταξύ των σημαντικότερων λόγων είναι η ακριβή στέγαση, η δαπανηρή εκπαίδευση, η εργασιακή ανασφάλεια και οι διακρίσεις εις βάρος των γυναικών στους χώρους εργασίας. Ακόμη και αν τα ποσοστά γεννήσεων αυξηθούν απότομα, αυτό δεν θα ανακουφίσει τη μείωση του εργατικού δυναμικού μέχρι το 2040. Η ένταξη ξένων εργατών στη χώρα δεν είναι καθόλου εφικτή σε τέτοια κλίμακα και θα δημιουργούσε εντελώς νέες προκλήσεις στην πολιτική οργάνωση της χώρας.

Οι πληθυσμιακές πολιτικές, με την πολιτική του ενός παιδιού να είναι η σημαντικότερη από όλες, έχουν οδηγήσει την κινέζικη διευρυμένη οικογένεια, τον πυρήνα των κοινωνικών παροχών και του ελέγχου, στην ιστορική ακμή της και τώρα στην παρακμή της· παρά τις πρόσφατες κινήσεις για χαλάρωση, ακόμη και τελική κατάργηση, της πολιτικής του ενός παιδιού που είναι σε ισχύ εδώ και δεκαετίες. Η αύξηση του προσδόκιμου ζωής και τα υψηλά ποσοστά γεννήσεων κατά τη μαοϊκή περίοδο έχουν οδηγήσει σε τεράστια αύξηση του αριθμού των ζωντανών συγγενών και ο γάμος είχε γίνει η αναπόφευκτη νόρμα. Γύρω στο 2000, πάνω από το 96 τοις εκατό του πληθυσμού είχε παντρευτεί τουλάχιστον μια φορά στη ζωή του. Αυτή η συνθήκη, μαζί με τον πλουτισμό κατά την περίοδο της εκρηκτικής ανάπτυξης, επέτρεψε στην κομφουκιανική παράδοση και τις οικογενειακές αξίες να ανθίσουν τα τελευταία δέκα χρόνια. Οι άνθρωποι 50, 60 και 70 ετών έχουν κατά μέσο όρο μεγαλύτερα δίκτυα ζωντανών συγγενών από ό,τι πριν από 50 χρόνια. Και οι πλούσιοι επίσης συχνά τιμούν αυτά τα δίκτυα μέσω πολυτελών γάμων, κηδειών κλπ. Αλλά αυτό αποτελεί ένα συγκεκριμένο και περιορισμένο ιστορικό φαινόμενο. Δεδομένου ότι υπάρχουν περισσότεροι άνδρες από ό,τι γυναίκες, ακόμη και χωρίς να ληφθούν υπόψη τα μειωμένα ποσοστά γάμου, το ένα τέταρτο των ανδρών ηλικίας περίπου 40 ετών αναμένεται να είναι άγαμο μέχρι το 2030. Οι θέσεις εξουσίας στην κοινωνία και τις πατριαρχικές οικογένειες εξακολουθούν να καταλαμβάνονται κυρίως από άνδρες προερχόμενους από γενιές με πολλά παιδιά και πολλούς ζωντανούς συγγενείς. Αλλά γερνούν, και μαζί τους η διευρυμένη οικογένεια σταδιακά θα εξαφανιστεί και αναπόφευκτα θα πεθάνει. Σε 20 ή 30 χρόνια, τα δίκτυα των ζωντανών συγγενών θα είναι σημαντικά μικρότερα λόγω των χαμηλών ποσοστών γεννήσεων και των λιγότερων συγγενών σε κάθε γενιά· και αυτό θα επιφέρει πιθανώς αλλαγές σε μια κοινωνία που δίνει τόσο μεγάλη έμφαση στις οικογενειακές σχέσεις.

Η παλαιά βάση της εξουσίας εναντίον των τάσεων ανοίγματος

Η μεταρρύθμιση των κρατικών επιχειρήσεων (ΚΕ) παραμένει στάσιμη εδώ και χρόνια. Κατά μέσο όρο, τα κέρδη των ΚΕ αυξάνονται, αλλά η κερδοφορία τους διαφέρει πολύ: ορισμένες εξυπηρετούν την κοινωνική σταθερότητα και τη διατήρηση θέσεων εργασίας (σε τομείς όπως ο χάλυβας, οι κατασκευές και οι μεταφορές)· άλλες είναι πολύ κερδοφόρες και δημιουργούν κρατικά μονοπώλια στον καπνό, το πετρέλαιο, τις πρώτες ύλες, τα τραπεζικά και τηλεφωνικά δίκτυα – και στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας (αν και δεν υπάρχει εδώ τεχνικό μονοπώλιο, καθώς υφίσταται σημαντικός αριθμός κοινοπραξιών με ξένες εταιρίες). Συνολικά, συμβάλλουν ελάχιστα στην αύξηση της απασχόλησης, αλλά

¹⁶ <https://www.hoover.org/research/chinas-demographic-prospects-2040-Copportunities-constraints-potential-policy-responses>.

αντιπροσωπεύουν το 40 τοις εκατό του ΑΕΠ και περίπου τα δύο τρίτα του κύκλου εργασιών για τις εισηγμένες εταιρίες.

Η κινεζική χρηματιστηριακή αγορά αποτελεί ουσιαστικά αγορά των ΚΕ. Το περαιτέρω άνοιγμά της θα απαιτούσε να μεταρρυθμιστεί το εταιρικό management των ΚΕ, επειδή οι επενδυτές θέλουν να είναι σε θέση να επηρεάσουν τις εταιρικές αποφάσεις. Μέχρι στιγμής, αυτή η εξουσία βρίσκεται στα χέρια του ΚΚΚ, το οποίο έχει διευρύνει τις παρεμβάσεις του τα τελευταία χρόνια. Εκτός από την επιρροή που ασκείται με νομικά μέσα, με δημόσια διατάγματα και από τις ίδιες τις κρατικές επιχειρήσεις, στις ιδιωτικές (κινέζικες ή ξένες) εταιρίες πρέπει επίσης να συγκροτούνται εσωκομματικές επιτροπές που παρεμβαίνουν όλο και περισσότερο στις αποφάσεις των εταιριών. Η καθιέρωση επιχειρησιακών σωματείων σε ξένες εταιρίες επεκτάθηκε πρόσφατα, μέσω άνωθεν εντολών. Το τμήμα μου, επίσης, έχει συστήσει μια συνδικαλιστική επιτροπή φέτος, ενώ επικεφαλής του τμήματός μας είναι ο πρόεδρος της εταιρίας. Παίρνουμε μερικές φορές κουπόνια για τον κινηματογράφο, ή άλλα φθηνά δώρα, και η ετήσια δραστηριότητα της οικογενειακής ημέρας της εταιρίας οργανώνεται τώρα από την συνδικαλιστική ομάδα· αλλά κατά τα άλλα υπάρχει μόνο στα χαρτιά.

Η χρηματοπιστωτική βιομηχανία, από την άλλη πλευρά, εμφανίζεται πιο ανοικτή στους ξένους επενδυτές και την επιθυμία τους για μεταρρύθμιση. Σε πολλά ξένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επιτρέπεται πλέον να αποκτήσουν πλειοψηφικό μερίδιο στις επιχειρήσεις που ιδρύουν από κοινού με το κράτος. Επίσης, δεν πρέπει να αγνοηθεί η απελευθέρωση της ίδρυσης από κοινού επιχειρήσεων σε άλλους τομείς (συμπεριλαμβανομένης της κατασκευής αυτοκινήτων). Ένα μέρος της άρχουσας ελίτ ενδιαφέρεται περισσότερο για την περαιτέρω ενσωμάτωση στον παγκόσμιο καπιταλισμό παρά για την αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ. Πρώην και νυν κυβερνητικά στελέχη αρθρώνουν συγκαλυμμένη κριτική στην πολιτική πορεία της χώρας, η οποία θεωρείται ότι αντιστρέφει τις μεταρρυθμίσεις του Deng Xiaoping.

Έχουν ριχτεί τα ζάρια;

Ενώ το παρελθόν είναι ζοφερό, η προοπτική είναι ακόμα πιο σκοτεινή. Ποιος θα πληρώσει για το γιγαντιαίο χρέος που συσσωρεύεται τα τελευταία δέκα χρόνια; Και πώς θα πληρωθούν οι μελλοντικές μισθολογικές αυξήσεις; Οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι είναι η ξαφνική κατάρρευση των υψηλότερων τιμών ακίνητης περιουσίας και η αύξηση της ανεργίας.

Για χρόνια, έχουν καλλιεργηθεί προσδοκίες ότι η Κίνα θα καλύψει αυτόματα τη διαφορά με, και θα ξεπεράσει, τις ΗΠΑ μέχρι περίπου το 2030. Ωστόσο, αυτό προϋποθέτει ρυθμούς ανάπτυξης τεσσάρων ποσοστιαίων μονάδων πάνω από αυτόν των ΗΠΑ. Αυτό εξακολουθεί να είναι δυνατό φέτος, αλλά μόνο αυξάνοντας ταχέως το συνολικό χρέος, οπότε είναι πολύ αμφίβολο εάν αυτοί οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης μπορούν να διατηρηθούν μακροπρόθεσμα για την Κίνα. Για να καλύψει τη διαφορά μέχρι το 2035, η ανάπτυξη θα πρέπει να είναι περίπου τρεις ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερη από τις ΗΠΑ· και για να καλύψει τη διαφορά μέχρι το 2040, πρέπει να είναι περίπου δύο ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερη. Αλλά η – σχεδόν προβλέψιμη – δημογραφική κρίση θα έχει ήδη τεράστιες επιπτώσεις στην οικονομία. Μια «χαμένη δεκαετία», όπως συνέβη στην Ιαπωνία, με πολύ χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης ή μια διαφαινόμενη ήττα στον εμπορικό πόλεμο, δεν θα συμβιβάζονταν εύκολα με τις εθνικιστικές προσδοκίες της Κίνας. Η μείωση του πληθυσμού στέκεται εμπόδιο στον δρόμο της Κίνας ως παγκόσμια ηγεμονική δύναμη, και θα γίνει ακόμη πιο έντονη σε περίοδο εμπορικού πολέμου. Ωστόσο, απομένουν λίγες επιλογές μελλοντικής οικονομικής ανάπτυξης:

Εάν η κυβέρνηση σοβαρολογούσε μιλώντας για αύξηση της εγχώριας κατανάλωσης, οι μισθοί θα έπρεπε να αυξηθούν και να λάβει χώρα μια μεγάλης κλίμακας αναδιανομή πλούτου από το κράτος, τις επιχειρήσεις και πλούσιους «ιδιώτες» προς την εργατική τάξη. Ακόμα και τότε, η οικονομία θα αναπτυσσόταν πιο αργά! Αλλά η κυρίαρχη ελίτ δεν είναι πρόθυμη να δεχτεί αυτή τη μαζική απώλεια εξουσίας και πλούτου.

Η δεύτερη επιλογή θα ήταν ένα πλήρες άνοιγμα στους ξένους επενδυτές – δηλαδή η «θεραπεία-σοκ» α λα Ανατολική Ευρώπη μετά την πτώση του κομμουνισμού. Το πλήρες άνοιγμα, συμπεριλαμβανομένων μεγάλων τμημάτων του διαδικτύου και των μέσων ενημέρωσης (όπως προφανώς ζητήθηκε από τους εμπορικούς διαπραγματευτές των ΗΠΑ¹⁷) συνιστά μεγάλο ρίσκο για το ΚΚΚ.

Μεταρρυθμιστική επιλογή θα συνιστούσε η αναρρίχηση στις παγκόσμιες αξιακές αλυσίδες και το άνοιγμα νέων, ξένων αγορών μέσω ιμπεριαλιστικής γεωγραφικής επέκτασης· και εδώ είναι που η Κίνα συναντά την αντίθεση των ΗΠΑ.

Οι πολιτικές των τελευταίων ετών δείχνουν σαφώς ότι ακολουθείται η τρίτη επιλογή (δηλαδή η γεωγραφική επέκταση και η άνοδος στις αξιακές αλυσίδες). Ακριβώς αυτές οι πολιτικές οδήγησαν στον «εμπορικό πόλεμο» με τις ΗΠΑ.

Βιομηχανική Πολιτική

Η αναβάθμιση της κινέζικης βιομηχανίας έχει προχωρήσει σε τέτοιο σημείο που αρχίζει να αμφισβητεί το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των ΗΠΑ. Η αύξηση της παραγωγικότητας κατά την παραγωγή παιχνιδιών, παπουτσιών, σιδηροδρόμων, μηχανημάτων κατασκευής, αυτοκινήτων, οικιακών συσκευών τις τελευταίες δύο δεκαετίες δεν αποτελούν τόσο μεγάλη πρόκληση για τη βιομηχανία των ΗΠΑ όσο η αναβάθμιση σε πιο προηγμένες περιοχές όπως οι βιομηχανικές πολιτικές που στοχεύουν στην Τεχνητή Νοημοσύνη, τους ημιαγωγούς, τη βιοτεχνολογία, την υποδομή δικτύου 5G, τα υπολογιστικά νέφη, την κατασκευή αεροσκαφών, τους κβαντικούς υπολογιστές, τη χρηματοοικονομική τεχνολογία και άλλα. Η απώλεια του πλεονεκτήματος σε αυτούς τους τομείς θα ήταν οδυνηρή για τις ΗΠΑ, ειδικά αυτή την περίοδο που η παγκόσμια ζήτηση παραμένει αδύναμη.

Τα σχέδια βιομηχανικής ανάπτυξης των τελευταίων 15 ετών, όπως το *Made in China 2025*, επικεντρώνονται στους ακόλουθους τομείς: γεωργικά μηχανήματα, ναυπηγική και θαλάσσια τεχνολογία, ηλεκτρικά οχήματα, τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών νέας γενιάς, συστήματα εργαλειομηχανών και ρομποτική, ηλεκτρική ενέργεια, αεροδιαστημική, νέα υλικά, σιδηροδρομικές μεταφορές, βιοϊατρική και ιατρικές συσκευές. Η κατασκευή εξελιγμένων τρενών, και η δημιουργία νέων αξιακών αλυσίδων όπως αυτές που σχετίζονται με τις μπαταρίες ηλεκτρικών οχημάτων, έχει στόχο την καθιέρωση νέων κινέζικων εμπορικών σημάτων αυτοκινήτου. Η αυξανόμενη ζήτηση ενέργειας πρόκειται να καλυφθεί από πυρηνικούς αντιδραστήρες αντί για σταθμούς παραγωγής ενέργειας με καύση άνθρακα. Το μεγαλύτερο δίκτυο τρένων υψηλής ταχύτητας στον κόσμο χρειάζεται πολλές σιδηροδρομικές μηχανές, και η μηχανοποίηση της γεωργίας θα απαιτήσει τρακτέρ και άλλα προηγμένα μηχανήματα, κλπ. Η Κίνα εισάγει ημιαγωγούς και τσιπ υπολογιστών αξίας πάνω από 200 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως, και η διογκούμενη εγχώρια εναέρια κυκλοφορία χρειάζεται αεροσκάφη Boeing και Airbus. Σε αυτό το σημείο, οι βιομηχανικοί σχεδιαστές της Κίνας βλέπουν μια ευκαιρία να κερδίσουν ένα μερίδιο αγοράς

¹⁷ <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3012049/was-moment-us-china-trade-talks-fell-apart>.

μέσω υποκατάστασης εισαγωγών, και προσπαθούν να επενδύσουν εδώ επικερδώς ένα τμήμα των τεράστιων επενδυτικών κεφαλαίων τους. Οι εθνικοί πρωταθλητές της τελευταίας δεκαετίας, όπως οι Huawei, Tencent, Alibaba και Baidu επωφελούνται ιδιαίτερα από την προώθηση της κατασκευής τσιπ, της Τεχνητής Νοημοσύνης, κλπ. Αλλά η κατασκευή τσιπ είναι εξαιρετικά υψηλής έντασης κεφαλαίου και ήδη υποφέρει από μείωση κερδών.

Οι περισσότερες από τις χρηματοδοτούμενες βασικές βιομηχανίες έχουν επίσης σημασία για τον στρατό. Οι τομείς υψηλής τεχνολογίας, οι βιομηχανικές πολιτικές και ο στρατός ένωσαν τις δυνάμεις τους για να σχηματίσουν ένα στρατιωτικό-βιομηχανικό σύμπλεγμα που προωθείται όλο και περισσότερο με την ανάπτυξη νέων οπλικών συστημάτων. Η ανάπτυξη της οικιακής ψηφιακής παρακολούθησης ωφελεί τον ίδιο τομέα υψηλής τεχνολογίας.

Αυξανόμενη στρατιωτικοποίηση

Προκειμένου να ικανοποιηθεί η ζήτηση της Κίνας για πρώτες ύλες και μόνο, οι κινεζικές κρατικές επιχειρήσεις έχουν επενδύσει σημαντικά τμήματα των εξαγωγικών πλεονασμάτων τους στο εξωτερικό. Επιπλέον, υπάρχουν πολυάριθμες άλλες ξένες επενδύσεις (το απόθεμα ξένων επενδύσεων της Κίνας είναι περίπου 1,5 τρισεκατομμύρια δολάρια, ακριβώς πίσω από εκείνα της Γερμανίας ή της Γαλλίας), καθώς και κυβερνητικά προγράμματα όπως η Belt and Road Initiative (BRI), βιομηχανικά πάρκα, λιμένες, κλπ. Αλλά από το 2017, οι ξένες επενδύσεις της Κίνας μειώνονται. Οι επενδύσεις στη BRI μειώνονται επίσης, κατά τη διάρκεια των πέντε ετών μεταξύ 2014 και 2018 έφτασαν συνολικά περίπου τα 400 δισεκατομμύρια δολάρια· ένας τεράστιος αριθμός, αλλά σε σύγκριση με τον πολυδιαφημισμένο συνολικό όγκο αρκετών τρισεκατομμυρίων δολαρίων, είναι πολύ χαμηλότερος από τον αναμενόμενο¹⁸. Το μέλλον της κινέζικης επένδυσης στη BRI εξαρτάται από το (θετικό) εμπορικό της ισοζύγιο.

Η Κίνα αποτελεί σήμερα τον σημαντικότερο εμπορικό εταίρο 124 χωρών. Συγκριτικά, οι ΗΠΑ παίζουν αυτόν τον ρόλο μόνο σε 85 χώρες. Φυσικά, αυτό αυξάνει επίσης τη δυνατότητα άσκησης επιρροής. Στον παγκόσμιο καπιταλισμό, οι παγκόσμιες οικονομικές δραστηριότητες απαιτούν είτε την ένταξη στην *raja americana*, κάτι που συμπεριλαμβάνει τις έμμεσες πληρωμές προσόδου, ή την αυτόνομη παγκόσμια στρατιωτική παρουσία. Η Κίνα επιλέγει το τελευταίο και ολοένα περισσότερο διασφαλίζει στρατιωτικά τις αξιώσεις ιδιοκτησίας στις ξένες επενδύσεις και τα εμπορικά αγαθά. Στη Νότια Σινική Θάλασσα, έχουν κατασκευαστεί τεχνητά, στρατιωτικοποιημένα νησιά και τα ναυτικά οπικά της συστήματα έχουν εκσυγχρονιστεί με αεροπλανοφόρα, υποβρύχια, αντιτορπιλικά κατευθυνόμενων πυραύλων, βαλλιστικούς πυραύλους, μαχητικά αεροσκάφη· συνυπολογίζοντας και την πρώτη υπερπόντια στρατιωτική βάση στο Τζιμπούτι. Όλα μαζί αυξάνουν το επιχειρησιακό βεληνικές πέρα από τα παράκτια ύδατα. Βρίσκονται επίσης σε εξέλιξη εργασίες κατασκευής νέων οπλικών συστημάτων όπως υπερηχητικοί πύραυλοι, μη επανδρωμένα αεροσκάφη και μη επανδρωμένα αεροσκάφη σμήνους, καθώς και όπλα για την καταστροφή εχθρικών δορυφόρων. Εσωτερικά, ο στρατός έχει επίσης ορατά αποκτήσει εξουσία. Ο Χί έχει αυξήσει τον στρατιωτικό προϋπολογισμό, διοργάνωσε μεγάλες στρατιωτικές παρελάσεις, και πρόσφατα επέτεινε την τιμωρία των επικριτών του στρατού.

Το ΚΚΚ έχει υιοθετήσει μια πιο δυναμική στάση και στον τομέα της διπλωματίας. Οι συγκρούσεις για τους πυραύλους THAAD στην Κορέα, οι τρεις τουρίστες στη Σουηδία, η

¹⁸ https://www.washingtonpost.com/outlook/five-myths/five-myths-about-chinas-belt-and-road-initiative/2019/05/30/d6870958-8223-11e9-bce7-40b4105f7ca0_story.html.

σύλληψη του διευθυντή της Huawei στον Καναδά, το σκάνδαλο του NBA και ο νόμος περί έκδοσης υπόπτων στο Χονγκ Κονγκ δείχνουν ότι η διπλωματία της Κίνας γίνεται όλο και πιο επιθετική. Το Πεκίνο κατάφερε να πείσει άλλες χώρες να διακόψουν τις διπλωματικές σχέσεις τους με την Ταϊβάν. Η αρχή «μία χώρα, δύο συστήματα» απέτυχε στο Χονγκ Κονγκ. Το Πεκίνο θέλει να επιβάλει το ίδιο στην Ταϊβάν – εκεί, επίσης, ενάντια στη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού.

Καταστολή των μισθών

Το σχέδιο *Made in China 2025* παραμελεί εντελώς το ζήτημα του τρόπου βελτίωσης και προσαρμογής της κατάρτισης των εργαζομένων σε σχέση με τη βιομηχανική αυτοματοποίηση. Η αύξηση της παραγωγικότητας γίνεται αντιληπτή αποκλειστικά μέσω των επενδύσεων σε σταθερό κεφάλαιο. Έχουν γίνει επανειλημμένες προσπάθειες από τις κυβερνήσεις να βελτιώσουν την παραγωγικότητα και να μειώσουν το κόστος ανά μονάδα προϊόντος στις υπάρχουσες βιομηχανίες έντασης εργασίας μέσω της μεγαλύτερης συμμετοχής των εργαζομένων και του σταδιακού εξορθολογισμού. Ωστόσο, οι προσπάθειες σταδιακής και περιεκτικής μείωσης του μοναδιαίου κόστους είναι προφανώς πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο της δεδομένης κρατικής γραφειοκρατίας και των δομών λήψης αποφάσεων που διαθέτει· καθώς και της δεδομένης ισχύος των εργαζομένων, όπως η σχετικά εύκολη αλλαγή εργασίας.

Τα τελευταία χρόνια, η εξέλιξη των μισθών ήταν σχετικά σταθερή, αλλά πολύ πιο αργή από ό,τι πριν τη χρηματιστηριακή κατάρρευση του 2015. Είναι δύσκολο να πούμε αν η τάση αυτή θα συνεχιστεί με παρόμοιο τρόπο μέχρι το τέλος του 2019 και μετά, καθώς έχουν ήδη σημειωθεί πολλές απολύσεις σε διάφορους τομείς.

Οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού το 2019 ήταν σημαντικά χαμηλότερες σε όλες τις επαρχίες σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Οι κατώτατοι μισθοί συνεχίζουν να μειώνονται σε σχέση με το μέσο μισθό και παραμένουν μόλις το 23 έως 27 τοις εκατό των μέσων μισθών στο Δέλτα του Ποταμού Περλ¹⁹. Εξάλλου, η επέκταση των επίσημων συμβάσεων εργασίας έχει μείνει στάσιμη όχι μόνο στις κατασκευές και σε άλλες χειρωνακτικές δουλειές, αλλά και σε πολλές εργασίες γραφείου. Συνολικά, οι επίσημες συμβάσεις εργασίας μειώθηκαν από 44 τοις εκατό το 2012 σε 35 τοις εκατό το 2016, βοηθώντας τις επιχειρήσεις να εξοικονομήσουν εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και πιθανές αποζημιώσεις ασθενειών που σχετίζονται με την εργασία κλπ²⁰.

Μαζική μείωση των κοινωνικών μισθών παρατηρείται στην εκπαίδευση, την υγεία και την προστασία των ηλικιωμένων. Παραδείγματος χάριν, η Shenzhen, που χαρακτηρίστηκε πρόσφατα ως διεθνής μελλοντική πρότυπη μητρόπολη, προσφέρει μια θέση σε γυμνάσιο μόνο για το 47 τοις εκατό των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (συν 10 τοις εκατό για τα ακριβά ιδιωτικά σχολεία). Συγκριτικά, η Guangzhou προσφέρει 67 τοις εκατό και το Πεκίνο 85 τοις εκατό²¹. Λέγεται ότι η Shenzhen έχει ξεμείνει από ελεύθερα οικοπέδα στα οποία θα μπορούσαν να χτιστούν περισσότερα σχολεία, ενώ το ποσοστό κενότητας των γραφειακών χώρων είναι 23 τοις εκατό· και, ταυτόχρονα, χτίζονται περισσότερα γραφεία αυτήν την περίοδο, αντιπροσωπεύοντας το 80 τοις εκατό του συνολικού

¹⁹ Worker Empowerment, <http://www.workerempowerment.org/en/publication/362>.

²⁰ Kevin Lin, <https://www.eastasiaforum.org/2019/08/27/the-end-of-chinas-labour-reform/>.

²¹ <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3024730/shenzhen-set-be-chinas-new-model-city-why-are-parents-losing>.

γραφειακού χώρου²². Έτσι, η ανταγωνιστική πίεση δημιούργησε συνθήκες εκρηκτικής ζήτησης για ιδιωτικά σχολεία και ιδιαίτερα μαθήματα.

Στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, στα δημόσια νοσοκομεία δεν λαμβάνουν χώρα βελτιώσεις· αντίθετα, δημιουργούνται επενδυτικές ευκαιρίες για ιδιωτικούς νοσοκομειακούς φορείς. Η ιδιωτική ασφάλιση υγείας αποτελεί έναν άλλο δυνητικά κερδοφόρο τομέα, δεδομένου ότι ο πληθυσμός της Κίνας γερνά με γοργούς ρυθμούς και πολλοί πολίτες έχουν περιορισμένη ή καθόλου ασφαλιστική κάλυψη υγείας. Η ιδιωτική ασφάλιση υγείας της Alibaba έχει ήδη 50 εκατομμύρια χρηματοδότες, πολλοί από τους οποίους δεν είχαν ποτέ παρόμοια ασφάλιση υγείας στο παρελθόν. Επίσης, δεν θεωρείται ασφάλιση και, ως εκ τούτου, δεν υπόκειται σε ρυθμίσεις.

Τα προβλήματα που συνδέονται με την ταχεία γήρανση του πληθυσμού της Κίνας επιδεινώνονται από ένα εντελώς ανεπαρκές συνταξιοδοτικό σύστημα. Η εργοδοτική εισφορά στο κρατικό συνταξιοδοτικό σύστημα μειώθηκε πρόσφατα από 20 σε 16 τοις εκατό, ενώ το μερίδιο του εργαζομένου παρέμεινε αμετάβλητο· δηλαδή μια *de facto* μείωση των μισθών κατά 4 τοις εκατό, η οποία δεν γίνεται άμεσα αισθητή²³. Το συνταξιοδοτικό ταμείο για τους δημοτικούς υπαλλήλους, για παράδειγμα, εκτιμάται ότι θα στερέψει έως το 2027 μετά τη μείωση των εργοδοτικών εισφορών.

Από το 2017, 600 επιλεγμένες κρατικές εταιρείες έχουν λάβει εντολή να μεταφέρουν το ένα δέκατο των μετοχών τους σε κρατικά συνταξιοδοτικά ταμεία, αλλά μέχρι σήμερα μόνο πέντε από αυτές το έχουν πράξει! Αυτό δείχνει πόσο ανεπιτυχώς επιβάλλεται η αναδιανομή από τα πάνω.

Καταστολή

Εκτός από την καταστολή των μισθολογικών διεκδικήσεων, εντείνεται η γενική καταπίεση απέναντι στις φεμινίστριες, τα *lgbtq*, τις πανκ συναυλίες και όλα τα είδη κοινωνικής διαμαρτυρίας. Η αστυνομία, η οποία είπε σε μερικούς κινέζους φίλους να μην οργανώσουν δημόσια συζήτηση σχετικά με την κατάσταση των ανύπαντρων μητέρων, εξήγησε ότι αυτή τη χρονιά, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις δραστηριότητες της «νεολαίας» γενικά. Η εκστρατεία του Χι κατά της διαφθοράς, η αυστηροποίηση της λογοκρισίας και του ελέγχου των πανεπιστημίων και των μέσων ενημέρωσης αποτελούν περαιτέρω παραδείγματα, των οποίων η εφαρμογή εντείνεται και τα οποία δεν διαμεσολαβούνται νομικά ούτε είναι διαφανή ή προβλέψιμα. Εντός του 2020, έχει ανακοινωθεί η εισαγωγή του πολυσυζητημένου συστήματος κοινωνικής πίστωσης, το οποίο θα επεκτείνει περαιτέρω την επιτήρηση, τη συλλογή δεδομένων, τη μαύρη λίστα ανεπιθύμητων προσώπων, τις αδιαφανείς διακρίσεις και κάθε είδους γραφειοκρατία· και θα μειώσει τους πραγματικούς μισθούς μέσω νέων προστίμων. Περισσότεροι από 17 εκατομμύρια Κινέζοι έχουν ήδη μπει στη μαύρη λίστα και αποκλείονται από την αγορά αεροπορικών ή σιδηροδρομικών εισιτηρίων²⁴. Ωστόσο, δεν είναι ακόμη σαφές πώς χρηματοδοτούνται οι ανταμοιβές καλής συμπεριφοράς και πώς θα αντιμετωπιστεί η διαιτησία σε περίπτωση διαφωνίας. Αυτή η επίθεση με ψηφιακά μέσα κατά της εργατικής τάξης φαίνεται τόσο εφιαλτική όσο φαίνεται αμφισβητήσιμο αν ένα δεύτερο ρυθμιστικό σύστημα – εκτός από αυτό του νόμου, της αστυνομίας και των δικαστικών δικαστηρίων – θα είναι λιγότερο διεφθαρμένο, και αν τα

²² <https://www.caixinglobal.com/2019-06-19/tech-hub-shenzhen-hasnt-had-this-much-vacant-office-space-in-10-years-101428940.html>.

²³ <https://clb.org.hk/content/pension-contribution-rates-employers-across-china-cut-16-percent>.

²⁴ <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/2186606/chinas-social-credit-system-shows-its-teeth-banning-millions>.

πολλά ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα δεν θα κλαπούν αμέσως ή δεν θα χειραγωγηθούν από κυβερνοεπιθέσεις.

Επιπλέον, υπάρχει η συνεχής αποτυχία των αρχών να εγγυηθούν την ασφάλεια των τροφίμων και των φαρμάκων ή την προστασία απέναντι στις ασθένειες. Παρά ορισμένα κυβερνητικά μέτρα για τη μείωση του κόστους, οι φαρμακευτικές εταιρείες μπόρεσαν να αυξήσουν αισθητά τις τιμές πολλών φαρμάκων. Για να συνοψίσουμε τις πολιτικές για τους κατώτατους μισθούς, την καταστολή και τις ιδιωτικοποιήσεις: φαίνεται ότι το κράτος προσπαθεί σκληρά να κρατήσει τους πραγματικούς μισθούς σε χαμηλά επίπεδα, αν και οι μέσοι μισθοί εξακολουθούν να αυξάνονται σημαντικά (τουλάχιστον μέχρι το 2019).

Η χειρότερη επιδημία χοίρων όλων των εποχών

Αλλά το χειρότερο από όλα είναι ο αντίκτυπος της αφρικάνικης γρίπης των χοίρων, της χειρότερης ζωικής ασθένειας στην καταγεγραμμένη ιστορία. Σύμφωνα με ισχυρισμούς, τέθηκε υπό έλεγχο τον Αύγουστο του 2018, αλλά εξακολουθεί να εξαπλώνεται μέχρι σήμερα.

Οι μισοί χοίροι παγκοσμίως εκτρέφονται στην Κίνα, όπου 56 εκατομμύρια τόνοι χοιρινού κρέατος καταναλώθηκαν το 2018. Ο πληθυσμός των χοίρων έχει ήδη μειωθεί κατά 40 τοις εκατό – περισσότερο από το σύνολο του ευρωπαϊκού πληθυσμού χοίρων. Το 2019, η παραγωγή εκτιμάται ότι θα μειωθεί κατά 12 εκατομμύρια τόνους· οι συνολικές παγκόσμιες εξαγωγές χοιρινού κρέατος ανέρχονται σε περίπου 8 εκατομμύρια τόνους· ακόμη και αν η Κίνα αγόραζε τα πάντα, αυτό δεν θα αρκούσε για να καλυφθεί το κενό. Μέχρι το τέλος του 2019, ο συνολικός αριθμός των χοίρων αναμένεται να μειωθεί κι άλλο. Θα χρειαστούν χρόνια για να αναβιώσει η παραγωγή, διότι το απόθεμα των χοιροπυρριών αναπαραγωγής έχει επίσης μειωθεί κατά σχεδόν 40 τοις εκατό. Ενώ η κατανάλωση χοιρινού κρέατος έχει μειωθεί κατά περίπου 10-15 τοις εκατό, οι τιμές του κρέατος έχουν αυξηθεί πολύ πάνω από 100 τοις εκατό²⁵. Το χοιρινό κρέας ήδη διανέμεται με δελτίο στη Nanning.

Οι τιμές των μετοχών των μεγάλων κινέζων παραγωγών χοιρινού κρέατος αυξήθηκαν σημαντικά, επειδή οι τιμές αυξάνονται, οι επιδοτήσεις ρέουν και η συγκέντρωση των χοιροτροφικών εκμεταλλεύσεων προωθείται μαζικά μετά την επιδημία.

Η κατανάλωση χοιρινού κρέατος έχει επίσης μεγάλη συμβολική σημασία. Από την αρχή της μεταρρύθμισης και του ανοίγματος, η κατανάλωση χοιρινού κρέατος αυξάνεται συστηματικά, ακολουθούμενη λίγο αργότερα από την κατανάλωση γάλακτος, έτσι ώστε όλοι να έχουν την αίσθηση ότι τα πράγματα πηγαίνουν καλά και ότι το βιοτικό τους επίπεδο βελτιώνεται²⁶.

Σύγκρουση πολιτισμών ή τάξεων;

Το κόμμα προπαγανδίζει την οικοδόμηση μιας κοινωνίας αφθονίας με κάθε ευκαιρία. Αλλά οι σχεδιαστές πολιτικής στο Πεκίνο έχουν καταλάβει ότι μπορούν μετά βίας να προσπεράσουν τις ΗΠΑ στο εγγύς μέλλον. Η πολιτική τους για την αγορά εργασίας μετά το κραχ του χρηματιστηρίου το 2015 πιέζει σαφώς για μείωση ή στασιμότητα των πραγματικών μισθών, εν μέρει με την άμεση καταπολέμηση των απεργιών και του εργατικού

²⁵ <https://research.rabobank.com/far/en/sectors/animal-protein/african-swine-fever-affects-china-s-pork-consumption.html>

²⁶ Η Mindi Schneider έχει γράψει αναλυτικά για τον ρόλο της αυξανόμενης κατανάλωσης χοιρινού κρέατος στην Κίνα.

ακτιβισμού, την ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης και της υγείας, την αργή αύξηση των κατώτατων μισθών κλπ.

Από την άλλη πλευρά, η εθνικιστική προπαγάνδα και η πίεση για την υποβολή πατριωτικών δηλώσεων πίστης αυξάνονται, όπως δείχνουν πολλά παραδείγματα που σχετίζονται με τις διαδηλώσεις στο Χονγκ Κονγκ. Τα κρατικά ΜΜΕ παρουσιάζουν τους διαδηλωτές ως δράστες βίας και τρομοκρατίας και ως εργαλεία ξένων δυνάμεων. Τα ψηφιακά μιμίδια προς υποστήριξη της αστυνομίας παρέχονται από τα κρατικά μέσα ενημέρωσης, τα οποία στη συνέχεια διαμοιράζονται από πρόθυμους αναγνώστες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ειδικά οι νεαροί αποκαλούνται «πολεμιστές του πληκτρολογίου» υποστηρίζουν ο ένας τον άλλον στη δημιουργία VPNs ώστε να υπερνικηθούν τα προγράμματα προστασίας και να προωθηθούν κοινές εκστρατείες επιδοκιμασίας της αστυνομίας και δαιμονοποίησης της ανατρεπτικής νεολαίας του Χονγκ Κονγκ στις λογοκριμένες σελίδες του Facebook και του Twitter²⁷. Πολλοί σταρ και στάρλετ, ακόμη και κινέζοι ράπερ, λαμβάνουν μέρος σε αυτό. Αλλά το ΚΚΚ δεν μπορεί να ανεχθεί κανένα κοινωνικό κίνημα – ούτε καν εθνικιστικό! Όταν ο αμφιλεγόμενος νόμος έκδοσης υπόπτων αποσύρθηκε εντελώς και οι εθνικιστές παραπονέθηκαν γι' αυτό στο διαδίκτυο, οι αναρτήσεις τους διαγράφηκαν γρήγορα.

Όσο άσχημο και ανησυχητικό και αν είναι αυτό το εθνικιστικό θέαμα, παραμένει το ερώτημα πόσο μεγάλη προθυμία για θυσίες βρίσκεται πίσω από την πατριωτική υπηρεσία των κινέζων της μεσαίας τάξης, ειδικά όταν ζουν στο εξωτερικό. Ανεξάρτητα από τις δηλώσεις πίστης τους, θα προτιμήσουν πιθανώς να μεταφέρουν τον πλούτο τους εκτός Κίνας σε περίπτωση που το RMB συνεχίζει να μειώνεται.

Αυτό που είναι εντυπωσιακό στην κάλυψη του «εμπορικού πολέμου» είναι πόσα συναισθήματα και πόσος ανθρωπομορφισμός προβάλλονται στα δύο διαφιλονικούμενα μέρη – όχι μόνο σε επίπεδο προπαγάνδας, αλλά και σε επίπεδο δήθεν ουδέτερων αναλύσεων. Οι ΗΠΑ είναι απογοητευμένες, η κλιμάκωση είναι αποτέλεσμα απογοητευμένης εμπιστοσύνης... Η απεικόνιση των χωρών ως προσώπων που αισθάνονται, εμπιστεύονται και αποφασίζουν σαν ανθρώπινα όντα συνιστά σκόπιμη παραπλάνηση.

Ως εκ τούτου, πρέπει να συζητήσουμε μερικούς μύθους που υπάρχουν ακόμα και μεταξύ κομματιών της αριστεράς:

* Οι κινέζοι μαοϊκοί ερμηνεύουν συχνά τους χαμηλούς μισθούς στην Κίνα μέσω της πίεσης που ασκούν οι πολυεθνικές. Ωστόσο, οι ξένες επενδύσεις στοχεύουν πλέον όλο και περισσότερο την εγχώρια αγορά παρά την παραγωγή με σκοπό τις εξαγωγές· επιπλέον, τα ξένα κεφάλαια αντιπροσωπεύουν μόνο το ένα τριακοστό των επενδύσεων στην Κίνα. Η προσέλκυση ξένων επενδυτών, το άνοιγμα της αγοράς και η αύξηση της διαφάνειας και της ασφάλειας δικαίου θα ήταν πιο σημαντικά από την καταστολή των μισθών. Αλλά αυτό είναι το επιχείρημα των–

* δημοκρατικών μεταρρυθμιστών της αγοράς. Απαιτούν μεταρρύθμιση των ΚΕ, μείωση της υψηλής φορολογικής επιβάρυνσης, ιδιωτικοποιήσεις και θέλουν να εξαλειφθεί η ανάνηψη του κράτους στην οικονομία! Υποστηρίζουν ότι οι ιδιωτικές εταιρείες είναι πιο κερδοφόρες από τις ΚΕ. Το κινεζικό κράτος κατέχει περίπου το 27% των συνολικών

²⁷ <https://www.scmp.com/news/china/society/article/3024223/emergence-and-evolution-chinas-internet-warriors>.

περιουσιακών στοιχείων της Κίνας (ελαφρώς περισσότερο από το ετήσιο ΑΕΠ του)²⁸. Κατά τη μαοϊκή περίοδο, ο αριθμός ανερχόταν στα δύο τρίτα, αλλά σε σύγκριση με τις ΗΠΑ ή τις ευρωπαϊκές χώρες, με περίπου 0% μετά την αφαίρεση του δημόσιου χρέους, υπάρχουν ακόμη πολλά να αποκομιστούν από τις ιδιωτικοποιήσεις. Αλλά οι μεταρρυθμιστές της αγοράς σκέφτονται μόνο τις δικές τους τσέπες· και αν η επιρροή της κυβέρνησης, οπότε και η καταστολή, μειωθεί, και το επισφαλές χρέος των τοπικών κυβερνήσεων και των ΚΕ αποκαλυφθεί, οι μεταρρυθμιστές θα έρχονταν αντιμέτωποι με ισχυρότερες μισθολογικές διεκδικήσεις και εργατικούς αγώνες – τότε τα κρατικά περιουσιακά στοιχεία θα μπορούσαν να εξανεμιστούν γρήγορα.

* Οι μαοϊκοί στη Δύση και οι «αντιιμπεριαλιστές» φίλοι τους επαινούν την Κίνα για τον υποδειγματικό χαρακτήρα της εδώ και πολύ καιρό· κάποιοι μάλιστα επιμένουν, ενάντια σε όλες τις αποδείξεις, ότι η Κίνα εξακολουθεί να είναι σοσιαλιστική. Τέτοιες ηλιθιότητες χάνουν την πολιτική τους σημασία. Αλλά πολλοί συνεχίζουν να αναφέρονται στην Κίνα ως ειρηνιστική εναλλακτική λύση στην αμερικανική ηγεμονία – μια άλλη όλο και περισσότερο παράλογη ιδέα. Το επιχείρημα ότι η Κίνα δεν είναι ιμπεριαλιστική χώρα, επειδή τα περιθώρια κέρδους των εταιριών της είναι χαμηλότερα από εκείνα των ανταγωνιστών τους στις ΗΠΑ, είναι επίσης παραπλανητικό.

Αυτά τα μαοϊκά επιχειρήματα δεν εστιάζουν στον ταξικό ανταγωνισμό εντός της Κίνας, αλλά περιγράφουν έναν παγκόσμιο ανταγωνισμό μεταξύ Κίνας και Δύσης· και ως εκ τούτου καταλήγουν να επιχειρηματολογούν όπως το καθεστώς. Αντιθέτως, δεν είναι οι δασμοί των ΗΠΑ η κύρια πρόκληση για τους κυβερνώντες στο Πεκίνο, αλλά οι αυξημένες προσδοκίες των κινέζων μισθωτών και η αδυναμία των πρώτων να τις ικανοποιήσουν με τα αποδυναμωμένα κέρδη.

Η Κίνα και οι ΗΠΑ, όπως και ο υπόλοιπος κόσμος, βιώνουν μια βαθιά κρίση υπερσυσσώρευσης, κατά την οποία το συσσωρευμένο κεφάλαιο και οι υπάρχουσες ή δυνητικές παραγωγικές ικανότητες ξεπερνούν κατά πολύ την αξιόχρεη ζήτηση. Η παγκόσμια πτώση των πωλήσεων αυτοκινήτων και η τεράστια ανισότητα εισοδήματος και πλούτου αποτελούν μόνο δύο παραδείγματα μεταξύ πολλών. Όπως και τους τελευταίους 18 μήνες, οι εμπορικές διενέξεις θα συνεχίσουν τα πολλά μπρος-πίσω, καθώς οι καπιταλιστές και των δύο χωρών προσπαθούν να μετακυλήσουν τα προβλήματα στους άλλους. Αλλά η προϋπόθεση για την επίλυση της σύγκρουσης είναι η επίλυση της κρίσης υπερσυσσώρευσης. Εάν οι νέες αγορές μπορούσαν να ανοίξουν εν μία νυκτί, προσφέροντας αυξανόμενα κέρδη για όλους, όπως στα χρόνια της άνθησης, τότε ο Χί και ο Τραμπ θα συμφωνούσαν γρήγορα. Αλλά τέτοιες αναξιοποίητες αγορές δεν υπάρχουν πλέον. Μια άλλη λύση για την υπερσυσσώρευση θα ήταν η αναδιανομή του πλούτου – ή η καταστροφή του κεφαλαίου στον εμπορικό ή τον πραγματικό πόλεμο.

Στη μακροσκελή ανάλυση του 1977 με τίτλο «Τρόφιμα, Λιμός και Διεθνής Κρίση», ο Χάρι Κλίβερ τόνισε ότι η υποτιθέμενη «κρίση των τροφίμων» της δεκαετίας του 1970 βρέθηκε στο επίκεντρο των διεθνών ταξικών διαφορών. Η αδυναμία των σοβιετικών αρχών να θρέψουν τη δική τους εργατική τάξη οδήγησε σε μαζικές εισαγωγές σιτηρών για την παραγωγή κρέατος. («τα αιτήματα των ρώσων και ανατολικοευρωπαίων εργαζομένων, στα οποία έπρεπε να ανταποκριθεί το κράτος, δεν είχαν ως στόχο περισσότερο ψωμί, αλλά περισσότερο κρέας.»)²⁹ Τα δάνεια που έπρεπε να ληφθούν για το σκοπό αυτό

²⁸ <http://www.chinadaily.com.cn/a/201812/27/WS5c24446fa310d91214051414.html>.

²⁹ Harry Cleaver, Food, Famine and the International Crisis, <https://libcom.org/library/food-famine-international-crisis-harry-cleaver-zero-work>.

οδήγησαν στη διάβρωση της ΕΣΣΔ, στην οποία ο Reagan έδωσε το τελειωτικό χτύπημα με τη στρατηγική της «κούρσας των εξοπλισμών» τη δεκαετία του 1980. Σήμερα τα προβλήματα για την Κίνα είναι παρόμοια: οι εργαζόμενοι αγωνίστηκαν για ένα βιοτικό επίπεδο που δεν μπορεί πλέον να χρηματοδοτηθεί με το επιχειρηματικό μοντέλο του «εργαστηρίου του κόσμου». Οι κινεζικές επενδύσεις σε εμπορικούς δρόμους και πρώτες ύλες μπορούν να θεωρηθούν ως ένας ακόμη παραλληλισμός με την ΕΣΣΔ και τις μαζικές επενδύσεις της στην ανάπτυξη του πετρελαίου της Σιβηρίας τη δεκαετία του 1980. Και η δυο επεδίωξαν την αυτάρκεια ως πολιτικό στόχο, και σε αντάλλαγμα δέχτηκαν τη μείωση των επενδυτικών αποδόσεων· συνθήκη, η οποία επιδεινώνεται στην περίπτωση της Κίνας εξαιτίας της υψηλής εξάρτησης από τις εισαγωγές πετρελαίου³⁰. Θα βαθύνει η γρίπη των χοίρων τα προβλήματα; Η δίψα του στρατού για πετρέλαιο θα γίνει η αιχμή του δόρατος; Η κούρσα των εξοπλισμών θα οδηγήσει την Κίνα να ακολουθήσει τη μοίρα της Σοβιετικής Ένωσης;

Με την επιθετική στρατηγική της, η κινεζική κυβέρνηση προσπαθεί να συνδυάσει την παγκόσμια οικονομική, πολιτική και στρατιωτική επιρροή με την εγχώρια συμπίεση των μισθών, τον αυταρχικό κοινωνικό έλεγχο και την αυταρχική οργάνωση εργασίας (κράτος, management). Αυτό οδηγεί σε αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ και, επιπλέον, οι κυβερνήτες στο Πεκίνο προσπαθούν να μειώσουν τα επίπεδα των μισθών και της κατανάλωσης μέσω του πληθωρισμού και της υποτίμησης του νομίσματος. Αποσπούν την προσοχή των ανθρώπων μέσω υποσχέσεων ότι η Κίνα θα γίνει μια μεγάλη δύναμη, καταστέλλουν την αντίσταση μέσω λογοκρισίας και καταπίεσης και μειώνουν τις πολιτιστικές συναλλαγές με ξένες χώρες. Μέχρι στιγμής, αυτό έχει συναντήσει την αντίσταση των εργατών και των μισθωτών. Η εξέλιξη των μισθών δείχνει ότι η κυβέρνηση δεν μπορεί εύκολα να προωθήσει τη συμπίεσή τους. Η μεγέθυνση των μισθών είναι χαμηλότερη από ό,τι στα έτη της άνθησης, αλλά η διαφορά με την αύξηση του ΑΕΠ έχει μειωθεί σημαντικά. Οι μισθοί αυξάνονται και πάλι πιο αργά από ό,τι το ΑΕΠ, αλλά το χάσμα έχει μειωθεί απότομα σε σύγκριση με τα χρόνια της άνθησης των εξαγωγών πριν από τη χρηματοπιστωτική κρίση, ιδίως στον κλάδο της μεταποίησης. Αυξήσεις κερδών παρόμοιες με τα έτη της άνθησης θα απαιτούσαν το ανώτατο όριο στις αυξήσεις μισθών να είναι 2,5 αντί 6,8 τοις εκατό!

Αυτό θα απαιτούσε προφανώς πιο δραστικά μέσα από την αναστολή των αυξήσεων του κατώτατου μισθού και το κλείσιμο των εργατικών ΜΚΟ. Εδώ, το ΚΚΚ αντιμετωπίζει ένα δίλημμα, επειδή δεν τολμά να φτάσει μέχρι το κατά τα άλλα τόσο δημοφιλές όπλο των καπιταλιστών και να αυξήσει την ανεργία.

Ως προσωρινή διέξοδος, εντείνεται η προπαγάνδα. Τα κρατικά μέσα ενημέρωσης προβάλλουν εικόνες δύναμης και αυτοπεποίθησης. Ο Χι εξηγεί ότι η Κίνα είναι καλά προετοιμασμένη για τον εμπορικό πόλεμο και η κρατική τηλεόραση δείχνει αντιαμερικανικές ταινίες και θυμίζει το πνεύμα της Μεγάλης Πορείας. Πολλοί απλοί άνθρωποι με τους οποίους μίλησα δεν αισθάνονται ακόμη κάποιο άμεσο αντίκτυπο του εμπορικού πολέμου στην καθημερινή τους ζωή. Όμως αν τον εξετάσουμε υπό την κατάλληλη οπτική, ο εμπορικός πόλεμος αφορά το σύνολο της εργασίας και της ζωής μας, τη στέγαση και το φαγητό, την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, και ούτω καθεξής. Όλα αυτά καθορίζονται άμεσα και σε μεγάλο βαθμό από την ίδια πολιτική που προσπαθεί να ξεφύγει από τις εσωτερικές αντιφάσεις στρεφόμενη προς την ιμπεριαλιστική αντιπαράθεση. Αυτή η αντιπαράθεση είναι αναμφίβολα η χειρότερη απόφαση για τον λαό της Κίνας: ακόμη και αν πάρετε στα σοβαρά το εθνικιστικό επιχείρημα ότι η Κίνα πρέπει να οικοδομήσει και να υπερασπιστεί τη δύναμη και την ανεξαρτησία της έναντι άλλων – καπιταλιστικών – χωρών.

³⁰ <https://www.forbes.com/sites/edhirs/2019/06/06/china-is-betting-big-on-increasing-oil-production>.

Οι πραγματικές περικοπές μισθών, η κακή εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη, όλα αυτά είναι το τίμημα που οι άνθρωποι πρέπει, σύμφωνα με το ΚΚΚ, να είναι πρόθυμοι να πληρώσουν για την κατασκευή μιας εγχώριας βιομηχανίας μικροεπεξεργαστών. Η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων στην Κίνα, τις ΗΠΑ ή αλλού θα ωφελούνταν από την αναδιανομή του πλούτου, αλλά δεν επωφελούνται ούτε από την εγχώρια κατασκευή τσιπ ούτε από τον στρατιωτικό εξοπλισμό· και αποκλείονται από τις πολιτικές αποφάσεις που οδήγησαν στην κλιμάκωση.

Όσον αφορά το ρόλο του Πεκίνο, μετά από την εξέταση όλων των εξελίξεων που συζητήθηκαν παραπάνω, είμαι πεισμένος ότι η χρονική στιγμή για αυτήν την κλιμάκωση δεν επιλέχτηκε στρατηγικά σύμφωνα με το πότε η κινέζικη οικονομία και ο στρατός θα ήταν έτοιμοι – είναι πιθανό να προκύψει πάρα πολύ νωρίς ή πάρα πολύ αργά και για τις δύο πλευρές συγχρόνως – αλλά καθορίστηκε από την εσωτερική δυναμική. Το τέλος του μοντέλου ανάπτυξης και οι προσδοκίες της μισθωτής τάξης έχουν υποβάλει στις κυρίαρχες ελίτ την επιλογή είτε να εισέλθουν τώρα σε μια αντιπαράθεση εξωτερικής πολιτικής είτε να αποτύχουν εσωτερικά λόγω των ταξικών αντιφάσεων. Μπορεί ο Ξι και ο Τραμπ να αποτύχουν και στα δύο μέτωπα;

**Κέρδισε η Κίνα
χρόνο για τη Δύση;**

Κέρδισε η Κίνα χρόνο για τη Δύση³¹;

Η ντόπια [κινέζικη] κομματική προπαγάνδα διαδίδει όλο και περισσότερο την άποψη ότι η Κίνα κέρδισε χρόνο για τη Δύση, ώστε η τελευταία να έχει τη δυνατότητα να αντιδράσει απέναντι στον κορωνοϊό.

Νομίζω ότι το κείμενο του Mike Davis³² είναι σημαντικό και σε μεγάλο βαθμό σωστό, αλλά διαβάζοντάς το δυσκολεύτηκα να αποδεχτώ αυτό το σημείο: «*Σε ένα χρόνο από τώρα, θα μπορούμε να κοιτάξουμε πίσω με θαυμασμό για την επιτυχία της Κίνας στον περιορισμό της πανδημίας, αλλά με τρόμο για την αποτυχία των ΗΠΑ*».

Γιατί μοιάζει ανέφικτο να επικρίνουμε την άθλια κατάσταση στις ΗΠΑ χωρίς να υποκλινόμαστε μπροστά στη γιγάντια αστυνομική επιχείρηση στην Κίνα; Ο έπαινος για την «επιτυχία της Κίνας» τα κάνει ίσιωμα: τη χώρα, το Κομμουνιστικό Κόμμα, την αστυνομία, τον πληθυσμό και την τάξη. Πώς μπορεί ο Mike Davis, μεταξύ όλων των άλλων, να γράφει κάτι τέτοιο; Κανείς δεν πρέπει να επιλέγει μεταξύ «Δύσης» και «Κίνας», ακόμα και αν, και ειδικά όταν, πρόκειται για τον κορωνοϊό!

Στις 13 Μαρτίου, οι *New York Times* δημοσίευσαν το άρθρο³³ ενός ξένου ανταποκριτή στο Πεκίνο: «*Η Κίνα κέρδισε χρόνο για τη Δύση. Η Δύση τον σπατάλησε*». Προφανώς ο συντάκτης του, όπως ο Mike Davis, θέλει να επικρίνει τα ανεπαρκή και εσφαλμένα μέτρα που έλαβαν οι ΗΠΑ και η Ευρώπη. Αλλά τότε, τι θα έπρεπε να έχει κάνει η «Δύση»; Αφού η Κίνα υιοθέτησε την απαγόρευση κυκλοφορίας και τα δρακόντεια μέτρα, όλα τα υπόλοιπα μοιάζουν χαλαρά και αναποφασιστικά; Είναι κριτήριο των μέτρων ο αριθμός των θυμάτων; Δεν θα έπρεπε το κριτήριο να είναι πόσος πόνος αποφεύγεται ή πόσος πόνος προκαλείται επιπλέον; Ποιος είναι το υποκείμενο εδώ;

Τα παραδείγματα που αναφέρονται στο άρθρο των *New York Times* είναι πραγματικά και εύκολα μπορεί κανείς να τα δει παντού στην Κίνα: megάφωνα σε πάρκα που μεταδίδουν προειδοποιητικές ανακοινώσεις· θερμομέτρηση εις διπλούν(!) πριν την αναχώρηση από τη χώρα· βομβαρδισμός με προπαγάνδα... Μόνο στον δρόμο μου υπάρχουν πέντε πλαστικά νχεία που δίνουν οδηγίες από το πρωί μέχρι το βράδυ: πλένετε τα χέρια σας, μη βγαίνετε πολύ έξω, αποφεύγετε την κοινωνική επαφή. Αλλά αυτά είναι γελοία και κανείς δεν τα ακούει έτσι κι αλλιώς. Ο συντάκτης γράφει ότι δεν υπάρχει «*τίποτα το αυταρχικό στο να γίνεται θερμομέτρηση στα αεροδρόμια, να επιβάλλεται η κοινωνική απόσταση και να παρέχεται δωρεάν ιατρική περίθαλψη σε κάθε ασθενή με Covid-19*». Στην περίπτωση του SARS, η ανίχνευση θερμοκρασίας στα αεροδρόμια εντόπισε μόνο τους μισούς περίπου από αυτούς που είχαν πράγματι μολυνθεί· και στην περίπτωση του κορωνοϊού το ποσοστό θα ήταν σαφώς μικρότερο, επειδή κάποιος μπορεί να έχει μολυνθεί χωρίς να εμφανίζει συμπτώματα. Αλλά το ζήτημα δεν είναι καθόλου η θερμομέτρηση! (βλ. παρακάτω). Ωστόσο, η επιβολή της κοινωνικής απόστασης έχει αυταρχικό χαρακτήρα, αν, για παράδειγμα, οι μπάτσοι σπάνε τραπέζια με ένα σφυρί ή οι μπροστινές πόρτες των σπιτιών

³¹ Το γράμμα που ακολουθεί γράφτηκε από έναν σύντροφο που βρίσκεται στην Κίνα και δημοσιεύτηκε στο site των *Wildcat* με τον τίτλο *Zuruf aus China: Kaufte China dem Westen Zeit?*, από όπου και η παρούσα μετάφραση. Επίσης, έχει αναρτηθεί μεταφρασμένο στα αγγλικά από τους *Angry Workers of the World* με τον τίτλο *The Corona Crisis: A Letter from a Comrade in China – Did China Buy Time for the West?*

³² <http://links.org.au/mike-davis-covid-19-monster-finally-at-the-door>.

³³ <https://www.nytimes.com/2020/03/13/opinion/china-response-china.html>.

σφραγίζονται απ' έξω. Και η δωρεάν ιατρική περίθαλψη δεν φαινόταν τόσο ωραία στην πραγματικότητα όσο στα χαρτιά.

Τα κυβερνητικά μέτρα σχεδιάστηκαν για να προκαλούν φόβο. Η θερμομέτρηση μπροστά από την πολυκατοικία μου και μέσα στην αγορά λαχανικών ήταν μέρος αυτού του θεάτρου τρόμου. Σε πολλούς ανθρώπους ανιχνεύεται ένας υποτιθέμενος αλλά ανύπαρκτος πυρετός, αντιμετωπίζονται με καχυποψία, εν μέρει εξαιτίας αυτού υφίστανται διακρίσεις και πάνω απ' όλα τους προκαλείται φόβος. Ο κόσμος φοβάται ακόμα και πριν κολλήσει τον ιό και ζει με τον φόβο της αναγκαστικής απομόνωσης. Αυτό που βρήκα τρομερό ήταν πώς οι άρρωστοι που χρειάζονταν βοήθεια μετατράπηκαν σε πηγές κινδύνου. Υπήρχαν πολλά λεκτικά σχήματα που το έκαναν οικείο, για παράδειγμα, «*Οι άνθρωποι από το Hubei είναι ωρολογιακές βόμβες*», «*Αν αγαπάτε τη ζωή σας, τότε μην αναμειγνύεστε*», «*Οι ξένοι είναι κρυφοί κίνδυνοι*»... Τα μέτρα πουθενά δεν βασίστηκαν στη συνεργασία, εφαρμόστηκαν ως αστυνομικές επιχειρήσεις. Οι ασθενείς και οι δυνητικά άρρωστοι άνθρωποι αντιμετωπίστηκαν μόνο ως αντικείμενα που έπρεπε να ελεγχθούν: κάποιος παίρνει τη θερμοκρασία σου, αλλά δεν σου λέει το αποτέλεσμα, διότι το ζήτημα δεν είναι αν είσαι υγιής, αλλά μόνο η υπακοή στις εντολές.

Την ίδια στιγμή, αυτά τα μέτρα δεν εντόπισαν σχεδόν κανέναν που να ασθενεί (και θα ήταν εύκολο να ξεγελαστούν οι έλεγχοι). Κοιτώντας το από μια ορθολογική σκοπιά, όλο αυτό είναι μια απάτη, όπως το να κρεμάω μικρά κομμάτια ξύλου στο μέτωπό μου ως προστασία από τον ιό ή να προσεύχομαι στον Θεό, όπως ο Mike Pence. (Τα κομμάτια ξύλου διαθέτουν επίσης το πλεονέκτημα να μου υπενθυμίζουν συνεχώς τον ιό και να μην βάζω τα δάχτυλά μου στο πρόσωπό – με παρόμοιο τρόπο, οι μάσκες στο πρόσωπο αποτελούν μια συνεχής υπενθύμιση να είμαστε προσεκτικοί.)

Επομένως, αυτά που θα μπορούσαμε να μάθουμε από την Κίνα στο επίπεδο της λήψης μέτρων είναι πολύ λίγα. Αυτό που ο συντάκτης προτείνει είναι είτε τη θεατρική παράσταση καραντίνας ή την πραγματικά αυταρχική επιβολή της. Η ανάληψη του κόστους θεραπείας αποτελεί τη μόνη λογική υπόδειξη εκ μέρους του· θα μπορούσε επίσης να έχει προτείνει στην κινέζικη κυβέρνηση τη σκλήρυνση του καθεστώτος προστασίας ενάντια στις απολύσεις και τη μη πληρωμή ενοικίου κατά τη διάρκεια της επιδημίας!

Μόνο τα μέτρα που βασίζονται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη (στο γεγονός ότι υπάρχει κοινό συμφέρον στην υγεία, στο να μην υποφέρουν οι άνθρωποι, στην αναζήτηση ιατρικής βοήθειας όταν είναι άρρωστοι κ.λπ.) μπορούν να είναι αποτελεσματικά. Εγώ ο ίδιος έχω συμφέρον να συνεργαστώ για τον εντοπισμό και τον περιορισμό της ασθένειας. Αν απομονωθώ υπ' ευθύνη μου ή πάρω κοινωνικές αποστάσεις (το οποίο το βρίσκω πολύ πιο εύκολο από ό, τι νόμιζα), μειώνω τον κίνδυνο μόλυνσης ακριβώς όπως θα έκανε και η αναγκαστική απομόνωση· όμως τώρα μπορώ να αποφασίζω μόνος μου αν θέλω λίγο καθαρό αέρα, αν θα πάω να πάρω το φάρμακο για τη χρόνια ασθένειά μου από το φαρμακείο ή αν θα βοηθήσω τη γιαγιά μου στις δουλειές του σπιτιού. Όλα αυτά τα αναπόφευκτα μικροπράγματα μετατρέπονται εν μέρει σε άλυτα προβλήματα εξαιτίας των αναγκαστικών μέτρων, κάτι το οποίο μαρτυρούν ή ουκ ολίγες αυτοκτονίες σε αυτό το πλαίσιο³⁴.

³⁴ Στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://madeinchinajournal.com/2020/02/22/epidemic-control-in-china-a-conversation-with-liu-shao-hua/>, μπορεί να βρεθεί μια συνέντευξη, όπου, μεταξύ άλλων συγκρίνεται η κρατική απαγόρευση κυκλοφορίας με την προθυμία των ανθρώπων να βοηθήσουν ο ένας την άλλη.

Η χρονική αλληλουχία

Το πρώτο κρούσμα καταγράφηκε στις 17 Νοεμβρίου. Μέχρι τα τέλη Δεκεμβρίου, υπήρχαν σαφείς ενδείξεις υπέρ του μολυσματικού χαρακτήρα της ασθένειας, ενώ είχαν εντοπιστεί συνολικά 266 κρούσματα, αν και μόνο 27 από αυτά είχαν αναφερθεί στον ΠΟΥ. Στις 7 Ιανουαρίου, κατά την κλειστή συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής του Politburo, ο Xi Jinping δίνει οδηγίες για την καταπολέμηση του ιού. Ήδη στις 14 Ιανουαρίου, ο ΠΟΥ, επικαλούμενος έρευνες που έγιναν στην Κίνα, αναφέρει ότι δεν υπήρχαν ενδείξεις μολυσματικότητας, τη στιγμή που υπήρχαν ήδη πιθανώς περίπου 500 μολυσμένοι γιατροί και νοσηλεύτριες. Στις 18 Ιανουαρίου, η τοπική κυβέρνηση της Wuhan διοργανώνει γιορτή για τον ερχομό του νέου έτους με δεκάδες χιλιάδες συμμετέχοντες – δύο ημέρες αργότερα γίνεται γνωστό ότι ο ιός μπορεί να μεταδοθεί μεταξύ ανθρώπων. Μόνο από τότε και μετά, για πρώτη φορά, επιτρέπεται η δημόσια συζήτηση σχετικά με τη λοίμωξη. Παρ' όλα αυτά, περίπου πέντε εκατομμύρια άνθρωποι από τη Wuhan εγκαταλείψαν την πόλη πριν την απαγόρευση κυκλοφορίας. Κατά την άποψή μου, το ζήτημα αφορά λιγότερο το αν η απαγόρευση κυκλοφορίας θα συνέβαινε «αργά ή γρήγορα», και περισσότερο το είδος της αντίδρασης. Ωστόσο, όλο και περισσότερες μελέτες αναφέρουν ότι θα υπήρχαν 66% λιγότεροι μολυσμένοι άνθρωποι εάν η «Κίνα» είχε ενεργήσει μια εβδομάδα νωρίτερα. Και αν είχαν πάρει στα σοβαρά τις πληροφορίες από τους γιατρούς τον Δεκέμβριο, αντί να τους κλείσουν το στόμα, θα μπορούσαν ενδεχομένως να έχουν περιορίσει τον ιό στη Wuhan.

Έτσι, αφού το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας έκανε αυτή την τεράστια μαλακία, αμέτρητοι εθελοντές, αποδεχόμενοι την πιθανότητα μόλυνσης, και εκατοντάδες εκατομμύρια κινέζοι μέσω είτε αναγκαστικής στέρξης της ελεύθερης μετακίνησης (κλειδωμένοι, οχυρωμένοι ή πίσω καρφωμένες πόρτες διαμερισμάτων) είτε μέσω αυτοεπιβαλλόμενης κοινωνικής απόστασης ή διαμονής στο σπίτι, έκαναν ό,τι μπορούσαν και θυσιάσαν πολλά για να προστατεύσουν τον εαυτό τους και τους άλλους από περαιτέρω ασθένειες.

Σε αυτό το πλαίσιο, μπορούμε να αναρωτηθούμε αν η Κίνα ή το Κομμουνιστικό Κόμμα κέρδισαν περισσότερο χρόνο για τον λαό της Κίνας και τον υπόλοιπο κόσμο. Για μένα η απάντηση είναι σαφής: Όχι, το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν το έκανε αυτό. Οι απλοί εργαζόμενοι της Κίνας προσπάθησαν σκληρά να καθυστερήσουν την εξάπλωση του ιού. Αλλά δεν «κέρδισαν περισσότερο χρόνο για τη «Δύση»». Αυτό που συνέβη στην Κίνα από τις 20 Ιανουαρίου και μετά δεν πρέπει να θεωρηθεί παροχή χρόνου «στη Δύση», αλλά αυτοπροστασία. Αυτοπροστασία του απλού πληθυσμού με τις δικές του πρωτοβουλίες – και αυτοπροστασία της άρχουσας τάξης για την υπεράσπιση των προνομίων της.

Δεν πρέπει να μιλάμε για «Κίνα», αλλά να διακρίνουμε κατηγορηματικά μεταξύ του ΚΚΚ και του πληθυσμού. Και στη συνέχεια, να διακρίνουμε μεταξύ εξαρτώμενων από τον μισθό, μεσαίας τάξης και υπερ-πλουσίων. Ο σχολιασμός των *New York Times* είναι επίσης γενικόλογος, διότι μιλά μόνο για χώρες ή πολιτιστικές σφαίρες, σύμφωνα με την άποψη ότι σε μια επιδημία δεν υπάρχουν πλέον τάξεις. Δεν αποτελεί έκπληξη λοιπόν ότι ο συγγραφέας ισχυρίζεται σοβαρά πως «η αναγκαστική κοινωνική απόσταση» στην Κίνα δεν συνιστά αυταρχικό μέτρο!

Η καταστροφή δεν οφείλεται στον ιό, αλλά στο σύνολο των μέτρων για την καταπολέμηση του.

Η Κίνα διαθέτει ένα ιστορικό ελέγχου και πρόληψης των λοιμώξεων, το οποίο είναι γνωστό για τα χάλια του (SARS, αφρικάνικη γρίπη των χοίρων). Και τον Φεβρουάριο, πολλά άρθρα εμφανίστηκαν «στη Δύση», τα οποία σχεδόν αλαζονικά καθιστούσαν την απουσία κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, κράτους δικαίου και πολυκομματικού συστήματος υπεύθυνη για την «κινέζικη ανικανότητα» έγκαιρης και διάφανης αντιμετώπισης των επιδημιών. Αυτό χρησίμευε στην υπεράσπιση των φιλελεύθερων δημοκρατιών (οι οποίες στην πραγματικότητα γίνονται ολοένα πιο άνισες και καταπιεστικές). Για αυτό και η παρόρμηση του συντάκτη των NYT και του Mike Davis να επισημάνουν ότι και εκτός Κίνας, υπάρχουν πολλές μαλακίες, τσαπατσουλιές και αγριότητες που σχετίζονται με τον ιό. Εν τω μεταξύ, ο άνεμος άλλαξε κατεύθυνση και πολλά μμε πλέον επαινούν την «Κίνα» ακριβώς για τον δρακόντειο τρόπο με τον οποίο μεταχειρίστηκε τους ανθρώπους – και σε αυτό το σημείο τέτοιου είδους επιχειρήματα γίνονται όχι μόνο γενικόλογα αλλά και επικίνδυνα.

Στην τελική, ο λόγος για τον οποίο η κινέζικη ηγεσία είναι τόσο ανίκανη (ή ικανή να συγκαλύπτει, να λογοκρίνει, να καταπιέζει και να εκμεταλλεύεται) δεν είναι επειδή γράφει τη λέξη κομμουνισμός σε κόκκινες σημαίες και επειδή δεν διεξάγει ελεύθερες εκλογές· αλλά επειδή η ιεραρχική οργάνωση της κοινωνίας με στόχο την εκμετάλλευση των πολλών προς όφελος των λίγων είναι σε μεγάλο βαθμό ανορθολογική και απάνθρωπη και δεν ενδιαφέρεται σοβαρά για την ανθρώπινη δυστυχία που προκαλεί. Από τα μέσα Δεκέμβρη ως τις 20 Γενάρη, το ΚΚΚ, χρησιμοποιώντας αστυνομικά και πειθαρχικά μέτρα, εμπόδισε πολλούς γιατρούς και νοσηλεύτριες να ενημερώνουν αλλήλους για τον αυξημένο κίνδυνο μόλυνσης από τον νέο ιό. Φαντάζομαι ότι είναι τόσο φυσιολογικό και αυτονόητο να αλληλοενημερώνονται γιατροί και νοσηλεύτριες για μια νέα ασθένεια ή ένα νέο κύμα επιδημίας όσο είναι φυσιολογικό σε ένα εργοτάξιο να προειδοποιεί ο ένας τον άλλο για ένα σπασμένο πριόνι ή για μια ελαττωματική σκαλωσιά.

Η ικανότητα του ΚΚΚ να οργανώνει τη λογοκρισία και την καταπίεση σε τέτοιο βαθμό στη Wuhan και αλλού αποτελεί έκφραση του βαθμού συγκέντρωσης της εξουσίας του. Η ακραία υλική ανισότητα, η βία κατά των υφισταμένων και ιδίως των γυναικών, το υψηλό ποσοστό εργατικών ατυχημάτων κ.λπ. αποτελούν τις καθημερινές συνέπειες αυτού. Αυτό το μονοπώλιο εξουσίας δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να δημιουργεί ψευδαισθήσεις περί ύπαρξης του «πιο τέλει κράτους επιτήρησης». Αντιθέτως, είναι χαστικό, αυταρχικό και άτυπο, κάθε γρανάζι του μηχανισμού κάνει τη δική του μερική δουλειά και κανένας δεν λέει όλη την αλήθεια στον ανώτερό του. Επειδή οι εργαζόμενοι είναι αποδυναμωμένοι από τη λογοκρισία και την απαγόρευση συγκεντρώσεων, καθώς και η ζωή στην Κίνα είναι οργανωμένη σε συγκριτικά μεγάλες μονάδες, τα ατυχήματα και οι καταστροφές παίρνουν αντίστοιχα μεγάλες διαστάσεις.

Όλα αυτά συμβαίνουν και στις «φιλελεύθερες δημοκρατίες» ακριβώς με τον ίδιο τρόπο· στις ευρωπαϊκές χώρες, ωστόσο, δεν θα ήταν δυνατό για τα κυβερνώντα κόμματα να καταστείλουν τις προειδοποιητικές εκκλήσεις των γιατρών και των νοσηλευτριών για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα και τόσο αποτελεσματικά όσο στη Wuhan. Υπάρχει μια σχέση μεταξύ της αποτυχίας εντοπισμού και καταπολέμησης πανδημιών και της χονδροειδούς χρήσης των μέσων εξουσίας και εκμετάλλευσης.

Το ίδιο συμβαίνει και στις «φιλελεύθερες δημοκρατίες»· στις ευρωπαϊκές χώρες, ωστόσο, δεν θα ήταν δυνατό για τα κυβερνώντα κόμματα να καταστείλουν τις προειδοποιητικές εκκλήσεις των γιατρών και των νοσηλευτών για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα και τόσο αποτελεσματικά όσο στο Wuhan. Υπάρχει μια ιστορική σχέση μεταξύ της αποτυχίας εντοπισμού και καταπολέμησης των πανδημιών και της χονδροειδούς χρήσης των μέσων εξουσίας και εκμετάλλευσης.

Σε περιόδους έκτακτης ανάγκης, οι κυρίαρχοι υπερασπίζονται το ταξικό τους προνόμιο ακόμα πιο έντονα. Η (πάλη ενάντια στην) πανδημία δεν μας κάνει «όλους ίσους», αλλά επιδεινώνει τις κοινωνικές ανισότητες. Οι εργαζόμενοι χωρίς επίσημη σύμβαση εργασίας πλήττονται σκληρότερα από εκείνους που την έχουν· οι κρατικοί υπάλληλοι και οι καλά ειδικευμένοι εργαζόμενοι των μεγάλων επιχειρήσεων μπορούν συχνά να εργαστούν από το σπίτι χωρίς σημαντικές δυσχέρειες και δεν ανησυχούν πολύ για το μηνιαίο εισόδημά τους· οι πλούσιοι μπορεί να χάσουν ένα μέρος του πλούτου τους, αλλά ζουν στα σπίτια τους χωρίς να επηρεάζονται σχεδόν καθόλου, έχουν πολύ προνομιακή πρόσβαση σε πληροφόρηση, προληπτικά μέτρα και φροντίδα - και έχουν στην τελική τη δυνατότητα να γκαζώνουν με τα οκτακύλινδρά τους στους άδειους δρόμους (δεν είναι αστείο!).

Και στην περίπτωση της καραντίνας, γίνεται διάκριση μεταξύ ιδιοκτητών και ενοικιαστών κατά την επιστροφή στις παράκτιες πόλεις. Οι ιδιοκτήτες επιτρέπεται να αυτο-απομονώνονται στο διαμέρισμά τους, αλλά οι ενοικιαστές δεν επιτρέπεται να επιστρέψουν. Αντ' αυτού, πρέπει να μείνουν σε ξενοδοχεία καραντίνας για δύο εβδομάδες, τα οποία πρέπει να πληρώνουν από την τσέπη τους. Υπάρχουν λόγοι να αντισταθούμε στη διατήρηση ή την επιδείνωση της κοινωνικής ανισότητας με σκοπό τη διασφάλιση της κυριαρχίας, αλλά εδώ κάτι τέτοιο θα ήταν δύσκολο πέρα από συμβολικές κινήσεις. Ίσως αυτό να λειτουργήσει καλύτερα στην Ευρώπη!

Αποξένωση από τη «Δύση»

Οι φίλοι μου στο Χονγκ-Κονγκ πίστευαν ότι ο αποκλεισμός της Hubei ήταν εξαρχής ει-
κονικός και καταδικασμένος σε αποτυχία. Οι φίλοι μου στην ηπειρωτική Κίνα, από την
άλλη, πιστεύουν ότι η απόφαση ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών να μη θεσπίσουν αυστη-
ρές πολιτικές περιορισμού είναι ανεύθυνη και σοκαριστική.

Η εντύπωσή μου είναι ότι πολλοί Κινέζοι αποδέχονται με ευχαρίστηση την προπαγάνδα
του κόμματος, τον αυτοέπαινό του και την κριτική στην αναποφασιστικότητα και τη χα-
λαρότητα άλλων χωρών – αλλά δεν έχουν άλλη επιλογή. Από τη μια πλευρά, υπάρχει
δυσπιστία προς την κυβέρνηση (η οποία εκφράστηκε κατά τη διάρκεια του αποκλεισμού
με αυτοοργανωμένους οδικούς αποκλεισμούς και διστακτική στάση απέναντι στην επι-
στροφή στην εργασία)· από την άλλη πλευρά, οι άνθρωποι έχουν συνηθίσει να αισθά-
νονται ανίσχυροι. Πολλοί αποδέχονται ότι οι επίσημες ειδήσεις είναι κατά τα τρία τέταρτα
αληθείς, διότι «δεν μπορεί να είναι όλα ψέματα». Επιπλέον, ουκ ολίγοι αισθάνονται υπε-
ρηφάνεια, αλαζονεία και σοβινισμό σχετικά με τη δύναμη της Κίνας.

Όλα αυτά θα εντείνουν την αποξένωση από τη «Δύση» ή τους αλλοδαπούς. Αυτή η απο-
ξένωση προωθείται – πιστεύω σκόπιμα και με περισσότερο ή λιγότερο συστηματικό
τρόπο – με διάφορες μορφές μέσω εκτεταμένης προπαγάνδας και μικρών ιστοριών· και,

εξίσου σημαντικά, βασίζεται στην περιορισμένες προσωπικές συναλλαγές μεταξύ κινέζων και αλλοδαπών.

Ο εθνικισμός του Υπουργείου Εξωτερικών τροφοδοτεί όλα αυτά περαιτέρω. Το δόγμα της νέας γενιάς κινέζων διπλωματών φαίνεται διττό: να επιμείνουμε στο «δικαίωμα των ισχυρότερων» από τη μια πλευρά και να παίζουμε το θύμα από την άλλη, («Η Κίνα εκφοβίζεται από τη διεθνή κοινότητα, ενώ είναι ήδη πεσμένη κάτω»). Αλλάζουν τόνο ανάλογα με το αν το κινεζικό κράτος κατηγορείται για συγκάλυψη της πανδημίας ή αν το ΚΚΚ για άλλη μια φορά θέλει να τραγουδήσει τα εμβλήματα του αντιιμπεριαλισμού.

Σημαντικός στόχος της κομματικής προπαγάνδας είναι οι κινέζοι που ζουν στο εξωτερικό. Κάτι τέτοιο αυξάνει την αποξένωσή τους και εντείνει τις δυσκολίες ενσωμάτωσής τους σε τοπικό επίπεδο. Έχω διαβάσει πολλές αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που συζητούν τα αντι-πανδημικά μέτρα στη Γερμανία ή την Αγγλία ή περιγράφουν το ταξίδι της επιστροφής στην Κίνα³⁵. Οι πιο ενδιαφέρουσες από αυτές δεν χαρακτηρίζονται σε καμία περίπτωση από χοντροκομμένο εθνικισμό, αλλά εκφράζουν ένα βαθύ αίσθημα αποξένωσης και έλλειψης κατανόησης. Αν και οι συγγραφείς είναι ανεκτικοί σε άλλες προσεγγίσεις, κατά βάση θεωρούν ότι μόνο η κυβέρνηση της Κίνας βρίσκεται σε θέση να δράσει αποφασιστικά.

Ο βρώμικος πόλεμος προπαγάνδας έχει αρχίσει

Εδώ και μερικές μέρες, «δυτικοί ηγέτες» όπως ο Τραμπ ή ο Πομπέο κραυγάζουν για τον «ιό της Wuhan» ή τον «ιό της Κίνας». Και στην Κίνα το ΚΚΚ διαδίδει φήμες³⁶ ότι αμερικάνοι στρατιώτες διέδωσαν τον ιό κατά τη διάρκεια του Παγκόσμιων Στρατιωτικών Αγώνων που έλαβαν χώρα στη Wuhan τον Οκτώβριο (ίσως θυμάστε ότι η κινέζικη ομάδα αποκλείστηκε για λόγους εμφανούς εξαπάτησης).

Το κόμμα περηφανεύεται για το πόσο καλά «αυτό» διαχειρίστηκε την κρίση αντιγράφοντας, κλέβοντας και εγκολπώνοντας τα κατορθώματα όλων των εθελοντών χωρίς άλλη καθυστέρηση, ενώ λογόκρινε κάθε κριτική. Όταν ο Χι επισκέφθηκε τη Wuhan, η αστυνομία ανέβηκε στα μπαλκόνια των κατοίκων της περιοχής για να καταπνίξει κάθε έκφραση δυσαρέσκειας· κάτι που είχε συμβεί μια εβδομάδα νωρίτερα κατά τη διάρκεια της επίσκεψης της αντιπροέδρου της κυβέρνησης. Δεν έχει σημασία πώς πήγαν τα πράγματα, το ΚΚΚ θα πουλήσει κάθε καταστροφικό γεγονός ως νίκη και έκφραση της παντοδυναμίας του. Το κάνει αυτό γρήγορα, πριν έρθουν στο φως οποιεσδήποτε άλλες λεπτομέρειες σχετικά με την έκταση της καταστροφής και τον πραγματικό αριθμό των νεκρών. Όλα αυτά δεν είναι καινούργια· ωστόσο, λόγω της οικονομικής και πολιτικής δύναμης της Κίνας, της παγκόσμιας πανδημίας και της αυξανόμενης έντασης μεταξύ των παγκόσμιων μπλοκ, το όλο ζήτημα αποκτά μια νέα σημασία για τον κόσμο εκτός Κίνας και αναβιώνει αυταρχικά όνειρα υπέρ μιας «αποφασιστικής ηγεσίας» – και στη «Δύση».

Στο μέτωπο των μέσων ενημέρωσης και της προπαγάνδας, οι τριβές μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ, οι οποίες μέχρι στιγμής έχουν βρει την πιο καθαρά έκφρασή τους στον εμπορικό πόλεμο, αυξάνονται σε εβδομαδιαία βάση. Τον Φεβρουάριο, η Κίνα απέλασε τρεις

³⁵ Όπως για παράδειγμα, αυτό: <https://www.tianyufang.net/2020/03/14/covid19-day-1/>.

³⁶ Εδώ μπορεί να βρεθεί η σχετική προπαγάνδα του ΚΚΚ: <https://www.marketwatch.com/story/inside-chinas-campaign-to-blame-the-us-for-the-coronavirus-pandemic-2020-03-15>.

δημοσιογράφους της Wall Street Journal. Ο επίσημος λόγος ήταν ο τίτλος ενός άρθρου που έγραψαν (*«η Κίνα είναι ο πραγματικός άρρωστος στην Ασία»*), το οποίο το Πεκίνο κατήγγειλε ως «ρατσιστικό». Σε απάντηση, οι ΗΠΑ περιόρισαν σε 100 τον αριθμό κινέζων υπαλλήλων ανά μηνιακή επιχείρηση που επιτρέπεται να εργαστούν στη χώρα· το οποίο σήμαινε ότι περίπου 60 κινεζικοί δημοσιογράφοι θα εκδιώκονταν από τις ΗΠΑ. Τη νύχτα της 18^{ης} Μαρτίου, το κινέζικο υπουργείο Εξωτερικών δήλωσε ότι πάνω από δέκα αμερικάνοι δημοσιογράφοι θα έπρεπε να επιστρέψουν τις δημοσιογραφικές ταυτότητές τους μέσα σε δέκα ημέρες και ότι δεν θα επιτρεπόταν να συνεχίσουν να εργάζονται ως δημοσιογράφοι. Ο Bill Bishop, αμερικάνος ειδικός σε θέματα Κίνας, σχολίασε ότι *«δεν μπορούσε να θυμηθεί μια πιο επικίνδυνη στιγμή στις αμερικανο-κινέζικες σχέσεις τα τελευταία 40 χρόνια»*.

Δεν είναι ακόμη δυνατό να αξιολογηθεί πλήρως η έκταση των ανατροπών, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε όλο τον πλανήτη και οι οποίες σχετίζεται με τον ιό, τα μέτρα καραντίνας, το κλείσιμο των συνόρων και την παγκόσμια οικονομική ύφεση. Θα ξεπεράσει αναμφίβολα την κρίση του 2008/09, με 20 τοις εκατό ανεργία στις ΗΠΑ και περισσότερες περικοπές θέσεων εργασίας στην Κίνα από ό,τι το 2008... φόβος και θυμός σχετικά με τα πολιτικά μέτρα, τα οποία είναι ακόμη πιο άτσαλα και βάνουσα από ό,τι συνήθως. Παρόμοιοι φόβοι ξεπερνιούνται σε όλο τον πλανήτη και μοιράζονται αντίστοιχα κοινές εμπειρίες, οι οποίες ελπίζουμε ότι θα αντισταθούν στον εθνικισμό και τον αυταρχισμό που αναδύονται με την κρίση.

Gustav από Κίνα.

Υ.Γ. στις 24.3: Εν τω μεταξύ, ο Τραμπ σταμάτησε να μιλάει για τον ιό της Wuhan και το κινέζικο καθεστώς παίρνει αποστάσεις από τον ισχυρισμό ότι αμερικάνοι στρατιώτες διέδωσαν τον ιό στην Κίνα. Εντούτοις, η κατάσταση παραμένει τεταμένη.

Φίλοι και φίλες της συνάντησης
από Αθήνα και Θεσσαλονίκη